NOU

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1974

NOU 1974: 15

NORGES
OFFENTLIGE
UTREDNINGER

UNIVERSITETSFORLAGET

NOU

Norges offentlige utredninger

1974

Seriens redaksjon:

STATENS TRYKNINGSKONTOR

---

1. Finansieringsselskaper og låneformidling.
   Finansdepartementet
2. Norsk støperiindustri.
   Industridepartementet
3. Om bladportoen.
   Samferdselsdepartementet
4. Postverket og dagspressen.
   Samferdselsdepartementet
5. Lokalutvalg i kommunene.
   Kommunal- og arbeidsdepartementet
6. Borettslovene.
   Kommunal- og arbeidsdepartementet
7. Lønnssystemet i staten.
   Forbruker- og administrasjonsdepartementet
8. Tromsdalstindområdet.
   Landbruksdepartementet
9. Erstatning for naturskader.
   Landbruksdepartementet
10. Kvartærgeologisk kartlegging.
    Industridepartementet
11. Nasjonalgalleriet og Riksgalleriet.
    Kirke- og undervisningsdepartementet
12. Kommunale vann- og kloakkavgifter.
    Miljøverndepartementet
13. Behandlingen av forbrukerkjøpstvister.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet
14. Vurdering av 21 kommunesammenslutninger.
    Kommunal- og arbeidsdepartementet
15. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1974.
    Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1974: 15

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1974

RAPPORT NR. 1, 1974

fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
Oslo, 26. februar 1974

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO – BERGEN – TROMSØ

ISBN 82-00-70132-8

FELLESTRYKK A.S. OSLO 1974

Til

Forbruker- og administrasjonsdepartementet

Ved kongelig resolusjon av 23. mars 1973 ble Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene gjenoppnevnt for en periode på inntil fire år. Utvalget fikk følgende mandat:

«Utvalget skal i tilknytning til inntektsoppgjørene legge fram det best mulige faktiske tallmessige bakgrunnsmateriale og presentere det i en slik form at uenighet partene i mellom om faktiske økonomiske forhold såvidt mulig kan unngås.

Utvalget skal utforme sine utredninger slik at den sannsynlige økonomiske effekt av alternative inntektsoppgjør såvidt mulig kan utledes av utredningene, herunder virkningene på priser, inntekter og inntektsfordeling.

Utvalget skal kunne foreta etterregning av virkningen av oppgjør som er avsluttet.

Utredningene avgis til Forbruker- og administrasjonsdepartementet.»

Utvalget avgav en foreløpig rapport til bruk ved inntektsoppgjørene i 1974 den 23. november 1973. Utvalget oversender herved sin endelige rapport.

Mandatet pålegger oss spesielt å søke å legge fram beregninger (prognoser) over virkningene på priser og inntektsfordeling av alternative inntektsoppgjør. I valget av emner ellers, har vi lagt særlig vekt på å skaffe fram materiale som av partsrepresentantene i utvalget har vært antatt å kunne bli til nytte under forhandlingene.

Beregningsutvalget har i år innskrenket seg til å lage prognoser bare for 1974. Usikkerheten i utviklingen på utenlandsmarkedene er i øyeblikket så stor at prognoser over pris- og inntektsutviklingen i 1975 må bli lite å stole på. Prognosene er beregnet for virkninger av alternative økinger i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk. Statistisk Sentralbyrå har gitt teknisk assistanse ved beregningene. Utvalget understreker sterkt at valget av alternativer selvsagt ikke representerer noen meningsytring om hvilket utfall vårens inntektsoppgjør bør få. De andre forutsetninger for prognosene er valgt etter utvalgets beste skjønn og representerer til dels kompromisser mellom ulike oppfatninger.

Prognosene er denne gang utarbeidet ved hjelp av modellen PRIM III som er en aggregert versjon — spesielt tilpasset pris- og inntektsanalyser — av Statistisk Sentralbyrås nye prognose- og planleggingsmodell MODIS IV. PRIM III gir en vesentlig mer detaljert og omfattende beskrivelse av den norske økonomi enn modellene PRIM I og II som Beregningsutvalget tidligere har brukt.

Selv om en denne gang antakelig har en bedre modell å støtte seg til enn tidligere, må Beregningsutvalget likevel understreke den usikkerhet som nødvendigvis knytter seg til prognosene. Usikkerheten skyldes at numeriske modeller — som PRIM og MODIS — aldri kan gi mer enn tilnærmet korrekt beskrivelse av sammenhengene i det økonomiske liv. Men usikkerheten skyldes også at prognosene bygger på en rekke forutsetninger i form av forhåndsanslag for utviklingen i en del størrelser (utenlandspriser, investeringer m. v.) som sammen med utviklingen i utbetalt lønn og jordbruksprisene blir avgjørende for pris- og inntektsutviklingen i prognoseåret. Hvis valget av forutsetninger svikter, vil også prognosene bli feil. En spesiell usikkerhetsfaktor i år er at PRIM III er ny og uprøvet, bl. a. har en manglet historiske tallserier til støtte ved valget av forutsetninger for prognosene.

En vanskelighet i vårt arbeid har vært at norsk statistikk ikke er godt nok utbygd til å tillate en fullgod analyse av den faktiske inntektsutvikling. Viktige sider ved denne er derfor mangelfullt belyst. De nasjonalregnskapstall som det bygges på i rapporten er foreløpige for 1972 og 1973 og kan ha betydelige feilmarginer.

Rapporten er i det vesentlige skrevet i februar under sterkt tidspress av ulike forfattere. Av praktiske grunner har det ikke vært mulig for alle utvalgets medlemmer å vurdere alle formuleringer i detaljer.

Som rådgivere for Beregningsutvalget med møterett har deltatt
direktør Hans Bjaaland, Norsk Arbeidsgiverforening,
utredningsleder Øistein Gulbrandsen, Landsorganisasjonen i Norge,
generalsekretær Trygve Kaldahl, Norsk Bonde- og Småbrukarlag,
byråsjef Bernhard Nestaas, Forbruker- og administrasjonsdepartementet,
byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet og
konsulent Sigurd Tveitereid, Statistisk Sentralbyrå.

Oslo, 26. februar 1974.

Odd Aukrust
formann

Paul M. Dalberg *Steinar Sandvik* *Hallvard Borgenvik*

Knut Skipenes *Jon Rikvold* *Lars Aarvig*

INNHOLD

		Side
Kap. 1.	Oversikt og sammendrag	7
Kap. 2.	Inntektsutviklingen i senere år	11
	1. Norge og den internasjonale pris- og kostnadsutvikling	11
	2. Produksjonsvekst og bytteforhold overfor utlandet	11
	3. Inntekter	11
	4. Eierinntekter i de konkurranseutsatte næringer utenom fiske	12
Kap. 3.	Lønnsutviklingen i senere år	14
	1. Lønnsutviklingen for hovedgrupper	14
	2. Lønnsspredningen	17
Kap. 4.	Konsumprisutviklingen i senere år	20
	1. Bevegelsen i konsumprisindeksen	20
	2. Gruppering av konsumprisindeksens materiale etter leveringssektor	21
	3. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer	21
Kap. 5.	Utviklingen i disponibel realinntekt	25
Kap. 6.	Utsiktene for prisutviklingen i de nærmeste månedene	29
Kap. 7.	Utviklingen i Norges konkurranseevne	29
	1. Konsumprisene	29
	2. Engrospriser	29
	3. Lønnsstatistikk	31
	4. Direkte og totale lønnskostnader	32
	5. Lønnskostnader pr. produsert enhet	33
	6. Forholdene på arbeidsmarkedet	33
Kap. 8.	Konjunktursituasjonen	35
	1. Verdensøkonomien	35
	2. Norsk økonomi	36
Kap. 9.	Prognoser for 1974: Beregningsutvalgets forutsetninger	37
	1. Beregningsmodellen	37
	2. Forutsetninger	37
Kap. 10.	Prognoser for 1974: Resultater	41
Vedlegg.	Endringer i skattereglene for 1974.	

KAPITTEL 1

Oversikt og sammendrag.

1. Oppbyggingen av Beregningsutvalgets rapport.

Beregningsutvalgets rapport faller i tre deler. Kapitlene 2—5 gir en analyse av ulike sider ved pris- og inntektsutviklingen i de to år som har gått siden forrige inntektsoppgjør. De fleste av disse kapitler inneholder dessuten et kort tilbakeblikk på utviklingen i tidligere år. I kapitlene 6—8 behandler Beregningsutvalget ulike sider ved den økonomiske situasjon i Norge og verden i dag slik utvalget bedømmer det. I kapittel 9 redegjøres for de forutsetninger utvalgets prognoser for 1974 bygger på, og i kapittel 10 gjengis prognosene for pris- og inntektsutviklingen i 1974 for alternative økinger i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk. I et vedlegg omtales endringer i skattereglene for 1974.

I dette kapittel skal Beregningsutvalget gi et kort sammendrag av innholdet i rapporten.

2. Inntektsutviklingen i senere år.

Den vestlige verden har siden slutten av 1960-årene opplevd en meget sterk stigning i priser og lønninger. Den sterke internasjonale prisstigning har gitt betydelige prisstigningsimpulser i norsk økonomi som alltid vil være sterkt påvirket av prisutviklingen på verdensmarkedet.

I Norge steg bedriftenes lønnskostnader pr. årsverk fra 1971 til 1973 med 24 pst. i gjennomsnitt for alle næringer. Holdes arbeidsgiveravgiften til folketrygden utenfor, var stigningen i utbetalt lønn pr. årsverk vel 20 pst. i gjennomsnitt. Den offisielle konsumprisindeks steg i samme toårsperiode med 15,2 pst.

Norges samlede realinntekt steg med 2,5 pst. i 1972 og 5,5 pst. i 1973. Økingen i 1972 var mindre enn økingen i nettonasjonalproduktet, fordi bytteforholdet overfor utlandet utviklet seg til ugunst for Norge. Det motsatte var tilfelle i 1973.

Inntektsutviklingen for ulike kategorier av inntektstakere var noe ujevn i perioden. Lønnstakerne hadde i 1972 en inntektsstigning før skatt som var noe over gjennomsnittet for alle grupper, regnet pr. årsverk. I 1973 lå stigningen for denne gruppen noe under gjennomsnittet. Eierinntekten i jordbruket pr. selvstendig steg relativt sterkt i 1972, men lå på omtrent samme nominelle nivå i 1973 som året før. Eierinntekten i fiske pr. selvstendig gikk derimot ned i nominell verdi i 1972, men hadde en forholdsvis sterk stigning i 1973. Eierinntekten i skjermede næringer eksklusive jordbruk, steg noe nominelt begge år, men deflatert med konsumprisindeksen gikk den ned i begge år. Eierinntekten i konkurranseutsatte næringer hadde nedgang også nominelt i 1972, mens den steg sterkt i 1973. Nedgangen i 1972 rammet særlig sjøfarten. I 1973 hadde både konkurranseutsatt industri og sjøfart sterkt stigende eierinntekter.

3. Lønnsutviklingen i senere år.

Lønnsøkingen i industrien var noe svakere i 1972 enn i de to foregående år. Fra 1971 til 1972 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere med 8,9 pst. Fra 1972 til 1973 ser det ut til at såvel den gjennomsnittlige timefortjeneste som beregnet årslønn vil stige med 10,5 pst, mens stigningen i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk vil utgjøre 13,0 pst. Dette er en noe sterkere stigning enn i foregående år. Splitter man opp stigningen i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk for perioden 1967—1973, viser det seg at 31,4 pst. av stigningen er tariffmessig lønnsøking, 37,3 pst. er lønnsglidning, mens det resterende eller 31,4 pst. kan føres tilbake til stigningen i bedriftenes obligatoriske sosiale kostnader.

En oversikt over lønnsutviklingen i tidsrommet 1965—1973 for forskjellige bransjer viser at det for menn ikke har funnet sted noen tilnærming av betydning mellom lønnsnivåene i bransjene. Derimot har det funnet sted en utjevning i forholdet mellom kvinner og menn. For kvinner er det gjennomsnittlige lønnsnivå i dette tidsrom steget fra 72,0 pst. til 77,0 pst. av den gjennomsnittlige timefortjeneste for menn i industrien.

4. Konsumprisutviklingen i senere år.

Den offisielle konsumprisindeks steg med 6,8 pst. fra januar 1972 til januar 1973 og med 8,5 pst. fra januar 1973 til januar 1974. Stigningen i 1973 var den sterkeste i noe kalenderår siden begynnelsen av 1950-årene, dersom en ser bort fra perioden januar 1969—januar 1970 da stigningen var påvirket av innføringen av merverdiavgiften. Også i 1972 var prisstigningen betydelig over gjennomsnittet for de siste 20 årene.

Den sterke prisstigningen i 1973 skjedde trass i øking i subsidiene svarende til 2,2 poeng på indeksen og de prisdempende virkninger av revalueringene i februar og november. Dette tyder på at de underliggende prisstigningstendenser i 1973 var betydelig sterkere enn i de foregående år.

Det er gjort beregninger som indikerer at det ikke har vært noen vesentlige forskjeller i prisutviklingen for forskjellige husholdningskategorier de siste to årene.

5. Utviklingen i disponibel realinntekt.

I kapittel 5 har utvalget lagt fram et materiale med sikte på å belyse utviklingen i disponibel realinntekt for utvalgte grupper i perioden 1959—1973. Beregninger er gjennomført for trygdet ektepar uten annen inntekt enn minstepensjonen etter folketrygden og for lønnstakere med inntekt i 1973 på 25 000, 30 000, 35 000, 40 000, 45 000, 50 000, 75 000 og 100 000 kroner. Det er forutsatt at lønnstakere med inntekter på 25 000—45 000 kroner har hatt samme inntektsutvikling før skatt som gjennomsnittlig for voksne industriarbeidere etter NAF's statistikk. For lønnstakere med inntekt på 50 000—100 000 kroner er forutsatt en inntektsutvikling før skatt som den gjennomsnittlige månedslønn for funksjonærer etter NAF's statistikk.

Et trygdet ektepar har hatt en markert sterkere relativ stigning i sin disponible realinntekt fra 1959 til 1973 enn noen andre av de inntekts- og familiegrupper beregningene omfatter. I de siste par årene har veksten vært betydelig svakere enn tidligere. Dette henger sammen med at myndighetene ved justeringene av grunnbeløpet har tatt sikte på å få en mer parallell utvikling med disponibel realinntekt for yrkesaktive.

For lønnstakere med inntekt omkring gjennomsnittet (40 000 kroner i 1973) har den disponible realinntekt i perioden 1959—1973 steget med om lag 2 pst. pr. år i gjennomsnitt. Veksten har vært sterkere for lønnstakere på de lavere inntektstrinn og svakere på de høyere inntektstrinn. Disponibel realinntekt for de ulike familietyper innenfor samme inntektstrinn har steget noenlunde parallelt, men med en tendens til sterkere stigning for barnefamiliene innenfor de lavere inntektstrinn.

I de siste par årene har utviklingen i disponibel realinntekt for lønnstakere vært meget svak. Beregningene viser nedgang fra 1971 til 1972 for alle grupper, og fortsatt nedgang fra 1972 til 1973 for inntektstakere på de høyeste inntektstrinn. For lønnstakere med inntekt omkring gjennomsnittet viser beregningen en svak oppgang fra 1972 til 1973, men oppgangen er ikke større enn at en får en nedgang for de to siste årene sett under ett.

6. Utsiktene for prisutviklingen i de nærmeste måneder.

Etter de anslag som er laget i Prisdirektoratet, er det grunn til å vente en stigning i konsumprisindeksen på 5,8 poeng eller omlag 4 pst. fra januar til april 1974. Anslagene gir et indekstall pr. 15. april på 151,5 som ligger 9,8 pst. høyere enn indekstallet fra april 1973. Anslagene forutsetter at det ikke vil skje endringer i de subsidie-, avgifts- og prisreguleringsordninger som gjaldt den 25. januar 1974.

7. Utviklingen i Norges konkurranseevne.

Foran et inntektsoppgjør er en vurdering av næringslivets konkurranseevne av særlig interesse. Konkurranseevnen påvirkes imidlertid av en rekke faktorer som vanskelig kan måles og jamføres. I kapittel 7 har Beregningsutvalget behandlet enkelte faktorer der utviklingen kan belyses tallmessig. Dette gjelder prisutviklingen, tallmateriale som belyser utviklingen i lønninger, i lønnskostnader pr. produsert enhet og konflikter i arbeidslivet.

Internasjonale sammenlikninger over prisutviklingen vil som regel avhenge sterkt av hvilket tidsrom som betraktes. Til dette kommer at i de senere år har utviklingen i konsumprisene i en del land vært påvirket av til dels omfattende endringer i de indirekte skatter. Fra 1963 var det om lag samme stigning i konsumprisene fram til første halvår 1973 for Norge og Storbritannia. Prisene steg noe sterkere i Japan og Nederland, mens den klart sterkeste prisstigning fant sted i Danmark. I de øvrige OECD-land steg prisene mindre enn i Norge. Minst var prisstigningen i Vest-Tyskland, Sambandsstatene og Canada. Et markert trekk i prisbildet er at prisene i 1970-årene jamnt over har steget langt sterkere enn i 1960-årene. Mens den årlige stigningen i de europeiske OECD-land for årene 1960—1970 var 3,9 pst., var den årlige stigningen fra

1970 til 1972 på 6,5 pst. (veid gjennomsnitt). Den sterke prisstigningen har fortsatt i enda høyere tempo i alle vestlige land i 1973.

Mellom 1967 og 1972 steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 62,9 pst. Blant de land som er tatt med i oversikten, fant den sterkeste stigningen i dette tidsrommet sted i Italia med 79,8 pst. og den svakeste stigning i Sambandsstatene med 34,1 pst.

De totale lønnskostnadene pr. timeverk som også inkluderer de indirekte lønnskostnadene som f.eks. arbeidsgiveravgiften til folketrygden, lå for voksne industriarbeidere i Europa i 1972 høyest i Sverige, dernest kom Vest-Tyskland, Norge, Danmark, Belgia og Nederland. I disse landene lå de totale lønnskostnadene på et betydelig høyere nivå enn i de øvrige europeiske land. Siden 1972 har det funnet sted betydelige endringer i valutakursene. Samtidig har det også funnet sted en sterk stigning i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk i de fleste land.

Beregningsutvalget har søkt å belyse utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien. For å få med virkningen av valutakursendringene i de siste år sammen med virkningen av kostnadsutviklingen innenlands, er beregningene utført i norske kroner. Disse beregninger tyder på at lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri steg forholdsvis sterkt for perioden 1967--1972 under ett. Vest-Tyskland, Belgia og Italia hadde sterkere kostnadsstigning enn Norge, mens Finland, Sambandsstatene, Frankrike, Storbritannia og Sverige hadde svakere kostnadsstigning. De oppgaver som foreligger om utviklingen fra 1. halvår 1972 til 1. halvår 1973, tyder på stor ulikhet i kostnadsutviklingen målt i norske kroner fra land til land. I forhold til de land som devaluerte i begynnelsen av 1973, særlig Sverige og Sambandsstatene, har Norge svekket sin stillig.

8. Konjunktursituasjonen.

Beregningsutvalget venter en svak konjunkturutvikling ute i verden i 1974. Det synes rimelig å regne med en volumvekst i det samlede bruttonasjonalprodukt i intervallet 1—3 pst. for Vest-Europa. I Sambandsstatene regnes det offisielt med en vekst på bare 1 pst. Disse anslag innebærer at veksten i løpet av 1974 vil bli ytterst svak.

Norsk vareeksport kan ventes å ville stå overfor et vesentlig mindre ekspansivt marked i 1974 enn i 1973. På den annen side er en stor del av produksjonen forhåndsolgt slik at en kan regne med volumvekst i eksporten gjennom storparten av året. Eksportprisene vil bli vesentlig høyere enn året før. Men importprisene vil også stige.

Det kan regnes med en kraftig øking i investeringene fra 1973 til 1974, mens det på grunn av økingen i levekostnadene bare kan ventes svak vekst i det private konsum i første del av året.

9. Prognoser for 1974: Forutsetninger.

Som ved tidligere inntektsoppgjør har Beregningsutvalget også denne gang utarbeidet prognoser for virkningen på priser og inntekter av alternative økinger i jordbrukspriser og lønninger. Prognosene gjelder året 1974 og er denne gang utarbeidet ved hjelp av modellen PRIM III, som er en aggregert versjon — spesielt beregnet på pris- og inntektsanalyser — av Statistisk Sentralbyrås nye prognosemodell MODIS IV. Det er regnet på 3 ulike lønnsalternativer, karakterisert ved økinger i utbetalt lønn pr. årsverk fra 1973 til 1974 på henholdsvis 8, 12 og 16 pst. Hvert av disse alternativer er kombinert med forskjellige alternativer for økinger i jordbruksprisene.

Prognosene forutsetter «uforandret økonomisk politikk», bl.a. er det antatt at de satser som gjelder for skatter, avgifter og stønader under folketrygden vil bli opprettholdt uforandret i hele 1974. Det er regnet med en meget sterk stigning i utenlandsprisene fra 1973 til 1974, nemlig en øking på 18 pst. for importen og 8 pst. for eksporten (tjenester medregnet). Bytteforholdet overfor utlandet vil forverre seg sterkt.

Med de forutsetninger Beregningsutvalget har lagt til grunn, vil den realøkonomiske utvikling bli litt svakere enn tidligere antatt.

Med disse forutsetninger og med en øking i utbetalt lønn på 12 pst. og i jordbruksprisene på 10 pst. er volumveksten i bruttonasjonalproduktet anslått til 4,2 pst. (uten oljevirksomheten 3,4 pst.)

10. Pris- og inntektsprognoser.

De prognoser som er gjort, viser at det må ventes en sterk stigning i konsumprisene fra 1973 til 1974. For de kombinasjoner av lønns- og jordbruksprisendringer som Beregningsutvalget har undersøkt, viser prognosene en konsumprisstigning varierende fra 9,6 pst. ved det laveste alternativ til 13,3 pst. ved det høyeste. Selv med store nominelle lønnstillegg blir reallønnsforbedringen svak. Eksempelvis vil en nominell lønnsøking på 12 pst. kombinert med en øking i jordbruksprisene på 8 pst. gi en reallønnsforbedring på 0,7 pst.

Med den sterke øking som er forutsatt i utenlandsprisene, ventes eierinntekten i de

konkurranseutsatte næringer utenom sjøfart å bedre seg betydelig i 1974. Det gjelder ved alle de alternativer for lønns- og jordbruksprisutviklingen som Beregningsutvalget har undersøkt. For utenriks sjøfart må en derimot regne med at 1974 vil bli et dårlig år, med negativ eierinntekt.

Prognosene viser at for lønnstakerne vil økingen i disponibel realinntekt (inntekt etter skatt, korrigert for prisendringer) bli svak.

For det midterste alternativ som Beregningsutvalget har analysert (øking i jordbruksprisene 10 pst., lønnsøking 12 pst.) viser prognosen øking i disponibel realinntekt for noen lønnstakergrupper og nedgang for andre. Ved dette alternativ vil det bli en øking i disponibel realinntekt på inntil ca. 2,0 pst. for enslige lønnstakere i de lavere og midlere inntektsklasser og en noe mindre øking (under 1,0 pst.) for de fleste ektepar med 2 barn. Det blir nedgang i disponibel realinntekt for ektepar med 4 barn i disse inntektsklasser, og en nedgang fra 1,9 pst. til 4,0 pst. for lønnstakere med inntekt mellom 75 000 kr. og 100 000 kr. uansett familietype.

For alderstrygdet ektepar vil det bli betydelig nedgang i disponibel realinntekt fra 1973 til 1974 med de satser som nå gjelder for ytelser etter folketrygden.

KAPITTEL 2

Inntektsutviklingen i senere år.

I dette kapittel er gitt et oversyn over inntektsutviklingen i de to siste år. Enkelte tall for tidligere år er tatt med til sammenlikning. Oversikten bygger på nasjonalregnskapsdata og belyser de store trekk i bildet. Det vises ellers til den mer utførlige omtalen av lønnsutviklingen i senere år i kap. 3 og til analysen av prisutviklingen i kap. 4. Det vises også til kap. 5 som inneholder materiale om disponible realinntekter for utvalgte inntektsgrupper.

1. Norge og den internasjonale pris- og kostnadsutvikling.

Den vestlige verden har siden slutten av 1960-årene opplevd en meget sterk stigning i priser og lønninger (se kap. 7). I årene 1971—73 har timefortjenesten i industrien i mange land steget med 10—15 pst. om året i gjennomsnitt. Stigningen i konsumprisindeksen har i de fleste land vært av størrelsesorden 15—16 pst. i løpet av toårsperioden.

De internasjonale råvareprisene har siden høsten 1971 steget meget kraftig. Fra høsten 1972 til høsten 1973 ble Reuter's råvareprisindeks mer enn fordoblet.

Pris- og lønnsutviklingen i Norge vil alltid være sterkt påvirket av prisutviklingen på verdensmarkedet. Den sterke internasjonale prisstigning i de senere år har således gitt betydelig prisstigningsimpulser innenlands.

De norske eksport- og importprisindeksene for varer uten skip, som hadde steget sterkt siden 1969, viste bare små endringer gjennom de tre første kvartaler av 1972, men steg noe i fjerde kvartal. I gjennomsnitt for året 1972 lå importprisindeksen imidlertid 1,6 pst. lavere enn gjennomsnittet for 1971 og eksportprisindeksen 1 pst. høyere enn året før. I løpet av 1973 økte stigningstakten for utenlandsprisene meget sterkt. Eksportprisene steg sterkere enn importprisene, og fra tredje kvartal 1972 til tredje kvartal 1973 var stigningen henholdsvis 12 og 7 pst. Bak disse tall ligger imidlertid en meget ujevn utvikling for de enkelte varer.

2. Produksjonsvekst og bytteforhold overfor utlandet.

Bruttonasjonalproduktet økte i volum med 4,5 pst. fra 1971 til 1972 og med 3,9 pst. fra 1972 til 1973 etter foreløpige oppgaver. Tallene er sterkt influert av utviklingen i sjøfart hvor bruttoproduktet steg med henholdsvis 12 og 8 pst. som følge av en betydelig tonnasjetilvekst til handelsflåten. Holdes sjøfarten utenfor, var veksten i bruttonasjonalproduktet 3,8 pst. i 1972 og 3,4 pst. i 1973. For industri, bergverksdrift og kraftforsyning sett under ett, var økingen i bruttoproduktet i de to år 4,2 pst. og 3,5 pst. (inklusiv produksjon av olje i Nordsjøen).

Nettonasjonalproduktet viste en vekst på 4,6 pst. i 1972 og 3,6 i 1973 regnet i volum.

De samlede realinntekter bestemmes ikke bare av produksjonsutviklingen, men påvirkes også av bl.a. endringer i bytteforholdet overfor utlandet. Det totale bytteforhold forverret seg sterkt fra 1971 til 1972 (÷ 4,1 pst.), men bedret seg nesten like sterkt fra 1972 til 1973 (+ 3,8 pst.). Begge år ble bytteforholdet sterkt påvirket av utviklingen innen sjøfarten. For det rene varebyttet utenom skip, var endringen i bytteforholdet i de to år henholdsvis ÷ 2,6 og + 5,4 pst.

Tar en hensyn til variasjonen i bytteforholdet, kan stigningen i de samlede realinntekter i Norge (nettonasjonalproduktet korrigert for endringer i bytteforholdet) anslås til 2,5 pst. fra 1971 til 1972 og til 5,5 pst. fra 1972 til 1973. Mens nettonasjonalproduktet altså økte svakere i 1973 enn i 1972, var det motsatte tilfelle for de samlede realinntekter.

3. Inntekter.

Som i tidligere rapporter vil Beregningsutvalget her og i senere kapitler skille mellom bedriftenes lønnskostnader (som svarer til hovedlønnsbegrepet i nasjonalregnskapet og som inkluderer arbeidsgiveravgiften til folketrygden m.v.) og hva en for korthets skyld vil kalle utbetalt lønn (hvor arbeidsgiveravgiften er trukket fra, men ikke andre former for sosiale utgifter). Fra et samfunnsmessig synspunkt kan arbeidsgiveravgiften til folketrygden oppfattes som inntekt som er båndlagt for sosiale formål. Det er hensiktsmessig å vise denne post særskilt i inntektsregnskapet, slik det er gjort i tabell 2a.

Som tabellen viser, har arbeidsgivernes avgifter til folketrygden økt meget sterkt i de senere år. Særlig sterk var økingen i 1971 og 1972. Regnet som prosent av faktorinntekten økte posten med vel 50 pst. mellom 1969 og 1973. I disse år har utbetalt lønn utgjort mellom 64 og 66,3 pst. av faktorinntekten. Eierinntektene i skjermede næringer har utgjort en stadig synkende del av faktorinntekten, mens de konkuranseutsatte næringers eierinntektsandel har variert relativt mye.

Tabell 2a. Lønnsinntekter og eierinntekter i prosent av faktorinntekt.

	1969	1970	1971	1972	1973
Utbetalt lønn	64,4	64,0	65,8	66,3	65,2
Arbeidsgivers andel av trygdepremier	7,4	7,6	9,2	10,5	11,4
Eierinntekt i:					
Skjermede næringer	21,2	19,0	18,4	17,4	16,2
Konkurranseutsatte næringer	7,0	9,4	6,6	5,8	7,2
Herav: Hjemmekonkurrerende	3,7	4,8	4,3	4,3	4,7
Utekonkurrerende	3,3	4,5	2,3	1,5	2,5
Faktorinntekt	100	100	100	100	100

I 1972 og 1973 har lønninger og priser i Norge i likhet med resten av den vestlige verden steget uvanlig sterkt. I løpet av de to år steg den gjennomsnittlige timefortjeneste i industrien med vel 20 pst. Utbetalt lønn pr. årsverk i alle næringer under ett steg omtrent like mye. Stigningen i bedriftenes lønnskostnader pr. årsverk (medregnet arbeidsgiveravgiften til folketrygden m.v.) var ca. 24 pst. i gjennomsnitt for alle næringer i løpet av to år. Nasjonalregnskapets konsumprisindeks steg med 6,4 pst. fra 1971 til 1972, og med 7,8 pst. fra 1972 til 1973, eller med 14,7 pst. i de to år tilsammen. Stigningen i den offisielle konsumprisindeks var henholdsvis 7,2 og 7,5 pst. i de to år, eller med 15,2 pst. i løpet av perioden. (Se kap. 4)

En nærmere belysning av inntektsutviklingen i senere år er gitt i tabellene 2b (den nominelle inntektsutvikling) og 2c (realinntektsutviklingen). Omleggingen av nasjonalregnskapet til en ny internasjonal standard, medfører at inntektsbegrepene har noe forskjellig innhold før og etter året 1968. Videre må en regne med at de ulike komponenter av faktorinntekten kan være berørt av overgangen til medverdiavgift i 1970 i ulik grad. Endringsprosentene for enkelte størrelser fra 1968 til 1971 er av denne grunn noe villedende i det de ikke gjenspeiler de lettelser som ble gitt i den direkte beskatning og stønadsordningene i 1970 som kompensasjon for skjerpingen av den indirekte beskatning dette år. Disse forhold berører imidlertid ikke tallene for årene 1971—73 som her er av særlig interesse.

Tabellene 2b og 2c viser en nokså ujevn inntektsutvikling mellom 1971 og 1972 for ulike inntektskategorier. Eierinntektene i fiske pr. selvstendig viste nedgang målt i nominelle kroner. Jordbruket hadde en stigning i eierinntektene pr. selvstendig i overkant av de øvrige. Eierinntekten i skjermede næringer eksklusiv jordbruk deflatert med konsumprisindeksen gikk noe ned, mens eierinntekten i konkurranseutsatte næringer gikk kraftig ned i verdifaste kroner og også ble redusert målt i nominelle kroner. Utbetalt lønn pr. årsverk steg med 2,2 pst. regnet i verdifaste kroner. Den samme stigning viste faktorinntekten.

Fra 1972 til 1973 var inntektsutviklingen en helt annen enn året før. Det ble en svak utvikling i eierinntektene i jordbruket og en sterk eierinntektsutvikling i fiske og i eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer. Utbetalt lønn pr. årsverk og den gjennomsnittlige timefortjeneste i industrien, steg med vel 10 pst. Deflatert med den offisielle konsumprisindeks, var stigningen henholdsvis 2,5 og 2,8 pst. Eierinntekten i jordbruket pr. selvstendig var omtrent uendret i nominelle kroner og ble redusert med 6,8 pst. i verdifaste kroner. Eierinntekten i fiske pr. selvstendig økte med vel 25 pst. i nominelle kroner og omlag 17 pst. i verdifaste kroner. Eierinntektene i skjermede næringer økte med 7,2 pst. i nominelle kroner, men regnet i verdifaste kroner var det en liten nedgang. Eierinntektene i konkurranseutsatte næringer som gikk ned i 1972 steg i 1973 med 46,5 pst. i nominelle kroner, og 36,3 pst. i verdifaste kroner. Eierinntektene i disse næringer lå likevel bare litt over det nominelle nivå for 1970 som var et godt år.

4. Eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer utenom fiske.

Nasjonalregnskapets anslag for eierinntektene er stort sett de eneste tall en har i norsk statistikk til belysning av fortjenesteforholdene i næringslivet. Tallene for eierinntektene blir bestemt som restposter og hører derfor til de mest usikre tall i nasjonalregnskapet. Det blir imidlertid antatt at tallene kan gi en relativt dekkende beskrivelse av bevegelsen i fortjenesten i de enkelte næringer.

I tabell 2d gjengis nasjonalregnskapets tall for eierinntektene i konkurranseutsatte næringer utenom fiske for årene 1969—73. Tabellen viser at eierinntektene i disse næringer gikk

ned med omlag 150 mill. kr. fra 1971 til 1972. Fra 1972 til 1973 viste eierinntektene er betydelig stigning — omlag 1 500 mill. kr. — og kom dette år omtrent opp på samme nominelle nivå som i 1970. Tallene er sterkt påvirket av utviklingen i utenriks sjøfart. Holdes denne næring utenfor, var stigningen i de andre konkurranseutsatte næringer omlag 180 mill. kr. fra 1971 til 1972 og omlag 1 080 mill. kr. fra 1972 til 1973.

Tabell 2b. Den nominelle inntektsutvikling i 1961—1973. Øking i prosent.

	Årlig gjennomsnitt				
	1961—1968[1])	1968—1971	1971—1973	1971—1972	1972—1973
Nettonasjonalprodukt	9,1	11,8	10,8	9,2	12,3
Faktorinntekt i alt	9,0	10,0	11,3	9,6	13,0
Bedriftenes lønnskostnader i alt[2])	9,8	11,9	12,5	12,2	12,7
Bedriftenes lønnskostnader pr. årsverk[2])	8,3	9,9	11,5	11,3	11,7
Utbetalt lønn pr. årsverk[3])	7,4	8,5	9,9	9,6	10,2
Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri[4])	7,6	11,4	9,7	8,9	10,5
Eierinntekt av jordbruk pr. selvstendig[5])	9,8	6,0	6,3	12,4	0,2
Eierinntekt av fiske pr. selvstendig	9,1	33,6	10,9	÷ 3,8	25,6
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	8,0	3,7	9,5	1,9	17,0
Herav: Skjermede næringer	7,9	1,3	5,7	4,2	7,2
Konkurranseutsatte næringer	7,8	12,1	21,0	÷ 4,5	46,5

1) Tall fra nasjonalregnskap etter tidligere standard som ikke er helt sammenliknbare med tallene for senere år.
2) Inkl. arbeidsgivers andel av trygdepremier.
3) Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.
4) Ekskl. betaling for helge- og høytidsdager samt feriepenger. Gjennomsnitt for menn og kvinner (tab. 3a).
5) Inkl. melkeforedling.

Tabell 2c. Realinntektsutviklingen i 1961—1973.[1]) Øking i prosent.

	Årlig gjennomsnitt				
	1961—1968[2])	1968—1971	1971—1973	1971—1972	1972—1973
Nettonasjonalproduktet (volumtall)	4,6	4,8	4,1	4,6	3,6
Faktorinntekt i alt	4,7	3,2	3,6	2,2	5,1
Utbetalt lønn pr. årsverk[3])	3,2	1,8	2,3	2,2	2,5
Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri[4])	3,4	4,5	2,2	1,6	2,8
Eierinntekt av jordbruk pr. selvstendig[5])	5,5	÷ 0,6	÷ 1,0	4,9	÷ 6,8
Eierinntekt av fiske pr. selvstendig	4,8	25,3	3,3	÷10,3	16,8
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	3,7	÷ 2,7	2,0	÷ 4,9	8,8
Herav: Skjermede næringer	3,7	÷ 5,0	÷ 1,6	÷ 2,8	÷ 0,3
Konkurranseutsatte næringer	3,6	5,2	12,7	÷10,9	36,3

1) For nettonasjonalproduktet volumtall. For andre poster tall i løpende priser deflatert med den offisielle konsumprisindeks.
2) Tall fra nasjonalregnskap etter tidligere standard som ikke er helt sammenliknbare med tallene for senere år.
3) Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.
4) Ekskl. betaling for helge- og høytidsdager samt feriepenger. Gjennomsnitt for menn og kvinner.
5) Inkl. melkeforedling.

Tallene for eierinntektene for de siste år er også preget av utviklingen i oljevirksomheten som etterhvert har kommet inn med negativ eierinntekt av til dels betydelig omgang. (Inntektene av oljesalget er foreløpig alt for små til å overveie kapitalslitet.) Denne virksomhet er i tabellen gruppert under «Andre næringer».

I konkurranseutsatt industri steg eierinn-

tekten med ca. 225 mill. kr. i 1972 og med hele 1 320 mill. kr. i 1973. Eierinntekten har variert en god del fra år til år i 1970-årene, men har i alle år ligget til dels betydelig over nivået fra slutten av 1960-årene. Utviklingen har imidlertid vært forskjellig i forskjellige industrigrupper. Svingningene fra år til år har således vært mye større i utekonkurrerende industri enn i den hjemmekonkurrerende. I den førstnevnte gruppen var eierinntekten i 1971 og 1972 mellom ⅓ og ½ av eierinntektene i 1970 og 1973. De relativt høye eierinntektene i 1973 gjenspeiler den sterke stigning i eksportprisene i den siste tid.

I skogbruket falt eierinntektene både i 1972 og 1973. I det siste år var eierinntektene av samme nominelle størrelse som i 1970. Såvel i 1972 som i 1973 var det en svak avvirkning i skogbruket.

I utenriks sjøfart er det vanlig at eierinntektene svinger sterkt. Etter et godt år i 1970 falt eierinntekten i sjøfart sterkt både i 1971 og 1972. Som følge av svak etterspørsel og stigende tilbud ble ratene presset nedover. Omslaget på fraktmarkedet som kom i annet halvår 1972, førte til en sterk stigning i eierinntektene i 1973,

Ved tolkningen av tallene for eierinntektene må en ta i betraktning den usikkerhet de er forbundet med og som kort ble omtalt innledningsvis i dette avsnittet. Videre må en ta hensyn til at tallene gis i nominelle kroner mens prisene har steget og at bedriftene arbeider med en stadig økende fast realkapital.

Tabell 2d. Eierinntekter i konkurranseutsatte næringer utenom fiske 1969—1973. Mill. kr.

	1969	1970	1971	1972	1973
Konkurranseutsatt industri i alt	1 716	2 732	2 081	2 307	3 628
Hjemmekonkurrerende industri	1 025	1 840	1 645	1 935	2 665
Utekonkurrerende industri	691	892	436	372	963
Skogbruk	390	462	572	476	460
Utenriks sjøfart	951	1 680	1 110	778	1 203
Andre næringer	103	÷204	÷375	÷326	÷555
Konkurranseutsatte næringer i alt	3 160	4 670	3 388	3 235	4 736
Do. uten utenriks sjøfart	2 209	2 990	2 278	2 457	3 533

KAPITTEL 3

Lønnsutviklingen i senere år.

I dette kapittel er det gitt en oversikt over lønnsutviklingen etter 1967 og for lønnsspredningen i tidsrommet 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1973. Tallene bygger i det vesentlige på Norsk Arbeidsgiverforenings statistikk.

1. Lønnsutviklingen for hovedgrupper.

Lønnsøkingen i industrien var noe svakere i 1972 enn i de to foregående år. Dette skyldes først og fremst en noe svakere lønnsglidning, men også at den tariffmessige lønnsøkingen var forholdsvis mindre i 1972 enn i de to foregående år. Fra 1971 til 1972 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere med 8,9 pst.

Fra 1972 til 1973 ser det ut til at den gjennomsnittlige timefortjeneste kan ha steget med 10,5 pst. Fra 1. halvår 1972 til 1. halvår 1973 steg denne timefortjenesten med 10,4 pst. Fra 10. april 1973 ble det ved det såkalte kombinerte oppgjør gitt et indektstillegg på 58 øre pr. time som tilsvarte en lønnsforhøyelse på ca. 3,5 pst. Det ble samtidig gitt et innebygget tillegg på 20 øre pr. time og et tillegg i henhold til avtalen om fortjenesteutviklingsgaranti. Disse tilleggene slår helt ut i 2. halvår 1973. På den annen side fant det sted en noe svakere lønnsglidning i 3. kvartal 1973 enn i 1. halvår, men denne lønnsglidningen ser pány ut til å være på vei oppover i årets siste kvartal. Mens timefortjenesten gjennomsnittlig steg med 8,2 pst. pr. år i tidsrommet 1964—1968, utgjorde stigningen 10,7 pst. pr. år i tidsrommet 1968—1972.

Da arbeidslønnen både er inntekt for lønnsmottakerne og utgift eller produksjonskostnad for bedriftene, trenger man flere lønnsbegrep for å beskrive utviklingen. I tabell 3a er det gitt en oversikt over utviklingen i den gjen-

nomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere såvel eksklusive som inklusive betaling for helge- og feriedager samt inklusive både betalingen for helge- og feriedager og arbeidsgiveravgiftene til trygdene. Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk er det mest relevante av disse begrepene når det gjelder å beskrive utviklingen i lønnskostnadene. Dessuten er utviklingen beskrevet ved hjelp av beregnet årslønn. Dette lønnsbegrep fremkommer ved å multiplisere gjennomsnittlig timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager med antall faktisk arbeidede timer i året. Beregnet årslønn inkluderer ikke dagpenger under sykdom, idet disse ytelsene utbetales av trygdekontorene og derfor ikke kommer med i bedriftenes lønningsregnskaper.

Tabell 3a. Lønnsutviklingen for voksne arbeidere i industrien (gjennomsnitt for menn og kvinner).

		1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973[1])
Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	øre	996	1 078	1 182	1 324	1 490	1 622	1 793
Stigning fra foregående år	%	7,8	8,2	9,6	12,0	12,5	8,9	10,5
Indirekte personalkostnader i prosent av gjnnomsnittlige timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager:								
Betaling for helgedager	%	2,9	3,4	3,3	2,9	2,8	3,1	3,6
Feriepenger	%	10,0	10,0	10,0	10,0	10,1	10,1	10,1
Arbeidsgiveravgiftene til trygdene	%	12,6	13,4	14,8	15,4	17,5	19,4	21,8
Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager og feriepenger	øre	1 124	1 222	1 339	1 495	1 682	1 836	2 039
Stigning fra foregående år	%	8,8	8,7	9,6	11,7	12,5	9,2	11,1
Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk[2])	øre	1 250	1 367	1 514	1 699	1 943	2 151	2 430
Stigning fra foregående år	%	10,2	9,4	10,8	12,2	14,4	10,7	13,0
Stigning i beregnet årslønn (ekskl. sykepenger) fra foregående år	%	7,3	5,7	6,2	10,6	11,2	7,7	10,5

1) Anslag for 1973.
2) Gjennomsnittlige timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger samt arbeidsgivftene til trygdene.

Beregnet årslønn for industriarbeidere viser en stigning på 7,7 pst. fra 1971—1972, mens den gjennomsnittlige timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager steg med 9,2 pst. Når den beregnede årslønn steg svakere enn timefortjenesten, skyldes dette en nedgang i antall faktisk arbeidede timer, bl.a. som følge av lengere sykefravær. For det lengere sykefravær utbetales det dagpenger som tilsvarer 90 pst. av netto arbeidsinntekt (etter fradrag av skatt og trygdeavgifter). Fra 1972 til 1973 antas beregnet årslønn å ville stige med 10,5 pst. eller like sterkt som timefortjenesten, idet det bare ser ut til å finne sted en mindre nedgang i antall arbeidede timer, mens betalingen for helligdager slår sterkere ut enn i 1972.

Lønnskostnadene pr. timeverk eller gjennomsnittlig timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager og arbeidsgiveravgiftene til trygdene steg med 10,7 pst. fra 1971 til 1972. Fra 1972 til 1973 antas lønnskostnadene pr. timeverk å ville stige med 13,0 pst. Den sterkere stigning i lønnskostnadene pr. timeverk enn i timefortjenesten inklusive betaling for helge- og feriedager skyldes at arbeidsgiveravgiften til folketrygden ble hevet fra 14,8 pst. av brutto lønn i 1972 til 16,7 pst. i 1973. Dessuten ble premien til Sykelønnsordningen mellom N.A.F. og LO hevet fra 2,1 til 2,5 pst. av brutto lønn pr. 1. juli 1972. Denne premieforhøyelsen slår helt ut i 1973.

I tabell 3b er det gitt en oversikt over den tariffmessige lønnsøking, lønnsglidningen og stigningen i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere. Fra 1967 til 1973 er lønnskostnadene pr. timeverk steget med gjennomsnittlig 11,8 pst. pr. år. Splitter man opp denne totale kostnadsøkingen, viser det seg at 3,7 pst. pr. år skyldes tariffmessig lønnsøking, 4,4 pst. pr.

år skyldes lønnsglidning og 3,7 pst. pr. år skyldes stigning i sosiale kostnader. Dvs. at 31,4 pst. av stigningen i lønnskostnadene i dette tidsrommet skyldes tariffmessig lønnsøking, 37,3 pst. skyldes lønnsglidning, mens det resterende eller 31, 4 pst. skyldes stigningen i de sosiale kostnader. Den tariffmessige lønnsøking og stigningen i de sosiale kostnader har derfor i dette tidsrommet ført til en like sterk stigning i lønnskostnadene.

Tabell 3b. Tariffmessig lønnsøking, lønnsglidning samt stigning i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere.

		1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1972—1973	1967/73 Gj.sn. pr. år
Stigning i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk (inkl. betaling for helligdager, feriepenger og arbeidsgiveravgifter)	øre	117	147	185	244	208	279	
	%	9,4	10,8	12,2	14,4	10,7	13,0	11,8
Herav:								
Tariffmessig øking	øre	46	53	64	58	58	78	
	%	3,7	3,9	4,2	3,4	3,0	3,7	3,7
Lønnsglidning	øre	36	51	78	108	74	93	
	%	2,9	3,7	5,2	6,4	3,8	4,3	4,4
Sosiale kostnader[1])	øre	35	43	43	78	76	108	
	%	2,8	3,2	2,8	4,6	3,9	5,0	3,7

[1]) Inklusive feriepenger og betaling for helligdager.

Lønnsglidningen er i foregående avsnitt beregnet i forhold til stigningen i bedriftenes lønnskostnader (inklusive sosiale kostnader) pr. timeverk. Da lønnsstatistikken ikke inkluderer bedriftenes sosiale kostnader, beregnes lønnsglidningen vanligvis i forhold til den direkte lønn, idet stigningen i timefortjenestene splittes opp på tariffmessig lønnsøking og lønnsglidning. Beregnet på denne måte varierte lønnsglidningen for menn i 1960-årene stort sett mellom 3 og 4 pst. pr. år. Glidningen viste stigende tendens gjennom 1969 og kom i 1970 opp på et uvanlig høyt nivå. For voksne menn i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og i transportvirksomhet fremgår lønnsglidningen av tabell 3c.

Lønnsglidningen kuliminerte i tidsrommet 1. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971. Det fremgår av tabellen at lønnsglidningen viste nedgang i løpet av 1971 og 1. halvår 1972. Senere har lønnsglidningen variert mellom 5,0 og 5,5 pst. I industrien utgjorde lønnsglidningen for mannlige arbeidere 5,8 pst. og 6,1 pst. i henholdsvis 1. og 2. kvartal 1973 sammenlignet med tilsvarende kvartaler i 1972, men lønnsglidningen falt i 3. kvartal 1973 til 5,3 pst. Den noe lavere lønnsglidningen utover sommeren 1973 kan skyldes de tiltak som ble gjennomført etter indeksoppgjøret våren 1973 og som bl.a. tok sikte på å dempe lønnsglidningen.

Tabell 3c. Tariffmessig lønnsøking og lønnsglidning.

	Tariffmessig lønnsøking %	Lønnsglidning %
1. kv. 1970—1. kv. 1971	8,3	7,0
2. kv. 1970—2. kv. 1971	7,9	6,1
3. kv. 1970—3. kv. 1971	4,8	5,4
4. kv. 1970—4. kv. 1971	4,2	5,0
1. kv. 1971—1. kv. 1972	4,3	5,0
2. kv. 1971—2. kv. 1972	4,0	4,6
3. kv. 1971—3. kv. 1972	3,6	5,3
4. kv. 1971—4. kv. 1972	3,7	5,1
1. kv. 1972—1. kv. 1973	3,7	5,3
2. kv. 1972—2. kv. 1973	4,9	5,5
3. kv. 1972—3. kv. 1973	4,8	5,0

Kilde: N.A.F.'s lønnsstatistikk.

Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefortjeneste (ekskl. betaling for helgedager og feriepenger) for voksne mannlige arbeidere i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet.

I bygg- og anleggsvirksomhet steg den gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusive betaling for helge- og feriedager med

8,8 pst. fra 1971 til 1972 eller noe svakere enn i industrien. Beregnet årslønn viste samtidig en stigning på 7,9 pst. og lønnskostnadene pr. timeverk en stigning på 10,5 pst. Fra 1972 til 1973 antas den gjennomsnittlige timefortjeneste å ville stige med ca. 7,5 pst., beregnet årslønn med ca. 7,1 pst. og lønnskostnadene pr. timeverk med ca. 9,5 pst.

I varehandelen steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste med 9,6 pst. fra mars 1972 til mars 1973. Fra 16. mai 1973 ble det gitt et indekstillegg på kr. 42,— pr måned til alle som var lønnet med kr. 1 800,— til kr. 2 469,— pr. måned og med kr. 52,— pr. måned til alle som var lønnet med kr. 2 470,— pr. måned eller mer. Disse tilleggene tilsvarte et lønnstillegg på ca. 1,8 pst. på gjennomsnittsfortjenesten pr. 1. mars 1973 og fulgte for øvrig opplegget for indeksoppgjøret i industrien. I varehandelen var det dessuten tariffrevisjon høsten 1973. Fra 16. oktober ble høyeste minstelønnssats hevet med kr. 220,— pr. måned og de personlige lønninger utover høyeste minstelønnssats med kr. 165,— pr. måned. Fra 16. oktober 1974 skal høyeste minstelønnssats heves ytterligere med kr. 110,— pr. måned og de personlige lønninger med kr. 85,—. Lønnstilleggene pr. 16. oktober 1973 tilsvarer en lønnsforhøyelse på ca. 7 pst. Fra 1972 til 1973 antas det at lønnskostnadene i varehandelen vil vise den samme stigning som i industrien, eller med 12—13 pst.

I sjøfarten steg fortjenesten for voksne sjøfolk i utenriksfart med gjennomsnittlig 12,3 pst. fra mars 1972 til mars 1973. Tariffrevisjonen høsten 1972 slo ut med en lønnsforhøyelse på ca. 11 pst. fra 1. desember. Pr. 1. november 1973 ble det gitt et indekstillegg og et innebygget tillegg som i alt slo ut med en lønnsforhøyelse på ca. 10 pst. Fra 1972 til 1973 antas lønnskostnadene pr. årsverk i sjøfarten å ville stige med ca. 13 pst.

Lønnsutviklingen for offentlige ansatte er det vanskelig å få et fullgodt inntrykk av bare ved en vurdering av regulativlønnsutviklingen.

Ved oppgjøret for statstjenestemenn i 1972 ble en del av den økonomiske rammen for oppgjøret avsatt til opprykk og justeringer. Sammen med lønnsglidningen for statsansatte — antatt å være av størrelsesoden 1,5 pst. pr. år — må disse forhold tas i betraktning sammen med regulativlønnsutviklingen ved en sammenlikning med lønnsutviklingen for ansatte i det private arbeidsliv.

Et vanlig utgangspunkt ved beregning av lønnsutviklingen for statstjenestemenn er å benytte lønnsklasse 12/4 som en representativ lønnsklasse. Innenfor denne lønnsklasse har regulativlønnen i siste avtaleperiode steget med kr. 4 780,—, eller 13,3 pst. til kr. 40 590,—.

For andre lønnsklasser har de prosentvise tarifftillegg tildels vært større. De gjennomsnittlige tarifftillegg for statstjenesemenn i perioden er beregnet slik:

1. avtaleår:	Generelt tillegg	5,70 pst.
	Lavtlønnstillegg	1,36 »
	Søndagstillegg	0,33 »
	Diverse	0,09 »
		7,48 pst.
2. avtaleår:	Indekstillegg + innebygget tillegg	7,20 pst.
	Justeringer	0,66 »
	Arbeidstidsforkortning	0,15 »
	Diverse	0,14 »
		8,15 pst.

For avtaleperioden under ett utgjør tilleggene ca. 16,2 pst. (1,0748 x 1,0815 = 1,162). De gjennomsnittlige faktiske fortjenester for statstjenestemenn har steget noe sterkere enn dette, idet må gjøres tillegg for lønnsglidningen.

2. Lønnsspredningen.

Under tariffrevisjonen i 1972 ble det gitt et lavtlønnstillegg etter samme mønster som ved tariffrevisjonen i 1970. Lavtlønnstillegget ble fordelt bransjevis etter det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i den enkelte bransje i forhold til industriens gjennomsnitt. Bransjer med et lønnsnivå på 79,9 pst. eller lavere av industriens gjennomsnitt fikk det største lavtlønnstillegg på 45 øre pr. time. Med stigende fortjenestenivå ble lavtlønnstillegget nedtrappet slik at det utgjorde 8 øre pr. time for bransjer med et lønnsnivå mellom 100 og 114,9 pst. av industriens gjennomsnitt. Gjennomsnittlig slo lavtlønnstillegget ut med en lønnsøking på vel 15 øre pr. time. For menn slo tillegget ut med en lønnsøking på 14 øre pr. time, mens tillegget utgjorde i gjennomsnitt 24 øre pr. time for kvinner.

Foruten det alminnelige lavtlønnstillegget i 1972 som ble fordelt etter en skala, ble det ført spesielle lavtlønnsforhandlinger i en del bransjer som f.eks. bakerier, kjøttindustrien, hermetikkfabrikker, sildoljefabrikker, margarinfabrikker og rutebilselskaper. Disse forhandlinger førte til ekstra tillegg som varierte fra 10 øre til 100 øre pr. time. For menn slo disse spesielle lavtlønnstilleggene ut med en gjennomsnittlig lønnsforhøyelse på 6 øre pr. time. Det generelle lønnstillegget i 1972 som ble gitt alle voksne arbeidere, utgjorde 35 øre pr. time. Dette tilsvarte selvsagt en større pro-

sentvis lønnsforhøyelse for de lavere enn for de høyere lønnede. Lønnstilleggene i 1972 ble gitt med virkning fra 10. april. Disse tilleggene slo derfor helt ut i lønnsstatistikken for 3. kvartal 1972. De lønnstilleggene som ble gitt våren 1973, h.h.v. indekstillegget på 58 øre pr. time, et innebygget tillegg på 20 øre pr. time og fortjenesteutviklingsgarantien ble også gitt med virkning fra 10. april og slo derfor helt ut i lønnsstatistikken for 3. kvartal 1973.

Utviklingen i det relative lønnsnivå for menn fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1973 fremgår av tabell 3d. Bransjer med lønnsnivåer under industriens gjennomsnitt finner man først og fremst innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien, tekstil- og bekledningsindustrien, visse deler av treindustrien og den mineralbearbeidende industri og i transportsektoren. Statistikken viser at plasseringen av lavtlønnsfagene ikke har endret seg mye fra 1965 til 1973. For kvinner har det derimot funnet sted en heving av det relative lønnsnivå. Mens den gjennomsnittlige timefortjeneste (inklusive overtidstillegg, skifttillegg etc.) for kvinnelige arbeidere utgjorde 72 pst. av den tilsvarende timefortjeneste for mannlige arbeidere i 3. kvartal 1965, var det tilsvarende forhold 77 pst. i 3 kvartal 1973.

Sammenligner man lønnsnivået etter tariffrevisjonen i 1972, dvs. i 3. kvartal, med lønnsnivået i 3. kvartal 1973, har bryggeriene bedret sin relative plassering med 6 prosentenheter, sildoljefabrikker og papirvarefabrikker med 3 prosentenheter og lærvare- og sportsartikkelfabrikker, skofabrikker, fajanse- og porselensindustri og transportvirksomhet med 2 prosentenheter. På den annen side har margarinfabrikker og stenindustrien tapt terreng med 4 prosentenheter, kjøttindustrien, sjokoladefabrikkene, sement og lettbetongindustrien og bygge- og anleggsvirksomhet med 3 prosentenheter og møller, bakerier, konfeksjonsfabrikker, garverier og lærfabrikker, wallboardfabrikker, plastindustri, radiofabrikker og gullsmedfabrikker med 2 prosentenheter. Disse forandringer opp eller ned som også kan skyldes tilfeldige forhold, endrer imidlertid ikke bildet av bransjenes relative plassering i lønnsbildet. Dette bildet var i 3. kvartal 1973 omtrent nøyaktig det samme som i de tidligere år som er gjengitt i tabell 3 d.

Tabell 3 d gir bare et grovt bilde av lønnsstrukturen og tallene fra bransje til bransje er ikke umiddelbart sammenlignbare. Dette skyldes såvel geografiske som bransjemessige og andre forhold. Tabellen gir et mer korrekt bilde av utviklingen. Da tallene bare gjelder et kvartal i året, må man være oppmerksom på at enkelte tall kan være påvirket av tilfeldigheter.

Tabell 3d. Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå[1]) i 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1973. Voksne menn i industrien = 100.

	3. kv. 1965	3. kv. 1967	3. kv. 1969	3. kv. 1970	3. kv. 1971	3. kv. 1972	3. kv. 1973
Voksne menn							
Bergverk	109	113	109	106	106	105	105
Industri i alt	100	100	100	100	100	100	100
herav:							
Kjøttindustri	93	95	97	96	94	95	92
Konservesfabr.	83	86	85	86	85	87	87
Filet- og fryseribedr.	97	100	98	95	92	90	90
Hermetikkfabr.	78	81	80	84	81	83	83
Sildoljefabr.	96	97	96	95	90	93	96
Margarinfabr.	92	90	92	92	91	93	89
Møller	92	92	90	89	89	88	87
Bakerier	92	90	94	92	90	91	89
Sjokoladefabr.	102	100	97	96	93	94	91
Bryggerier	91	94	95	92	92	92	98
Tobakksfabr.	92	92	90	90	87	88	88

[1]) Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneete eksklusive betaling for helligdager og feriepenger.

Tabellen fortsetter

	3. kv. 1965	3. kv. 1967	3. kv. 1969	3. kv. 1970	3. kv. 1971	3. kv. 1972	3. kv. 1973
Tekstilfabr.	87	88	87	87	86	86	85
Trikotasjefabr.	86	87	88	89	—	—	—
Konfeksjonsfabr.	92	92	92	89	89	89	87
Garverier og lærfabr.	94	92	90	95	89	93	91
Lærvare- og sportsart.fabr.	99	95	91	90	92	88	90
Skofabrikker	95	94	93	91	88	86	88
Trelastbruk	88	87	88	88	86	88	87
Trevarefabr.	102	102	100	100	97	95	96
Møbelindustri	92	93	95	94	90	90	89
Papirindustri	98	96	95	99	98	97	97
Wallboardfabr.	99	97	94	98	98	102	100
Eskefabrikker	106	103	103	101	100	101	100
Papirvarefabr.	99	100	104	100	98	94	97
Bokbinderier	105	105	106	104	102	103	102
Boktrykkerier	113	111	114	111	111	111	110
Litotrykkerier	108	110	114	110	110	111	110
Sprengstoffindustri	102	98	99	99	103	100	100
Gummivarefabr.	100	99	96	96	95	93	93
Maling- og lakkind.	93	94	95	94	94	94	93
Plastindustri	95	92	93	96	95	97	95
Oljemøller og fettraffinerier	96	95	94	99	100	103	102
Teglverk	89	92	91	90	88	86	86
Fajanse/porselensind.	101	100	101	98	97	94	96
Glassverk	100	98	94	97	98	95	95
Sement- og lettbetongind.	112	114	111	113	110	110	107
Stenindustri	100	101	106	103	101	101	97
Betongvarefabr.	107	108	106	104	102	98	98
Elektrokj. ind.	98	97	96	98	102	99	99
Jern- og metallind.	105	105	105	104	105	106	105
Bilverksteder	100	98	98	96	94	95	95
Karosserifabr.	106	105	102	99	103	101	101
Radiofabr.	102	101	101	100	101	99	97
Gullsmedfirmaer						105	103
Byggevirksomhet	122	123	120	118	118	117	114
Anleggsvirksomhet	161	154	153	143	144	149	146
Landtransport	91	88	90	90	90	92	94
Herav:							
Rutebilselskaper	89	85	87	88	87	90	92
Voksne kvinner							
Industri ialt	72,0	74,3	74,6	75,2	75,7	76,9	77,0

KAPITTEL 4

Konsumprisutviklingen i de senere år.

1. Bevegelsen i konsumprisindeksen.

Prisstigningen fra januar 1972 til januar 1974 ifølge den offisielle konsumprisindeks framgår av tabell 4 a.

Tabell 4 a. Konsumprisindeks (1968 = 100).

	Jan.	Feb.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Gj.-snitt
1972 ...	125,7	126,1	127,1	127,9	128,2	129,5	130,7	131,0	132,1	132,7	133,1	133,7	129,8
1973 ...	134,3	135,6	137,0	138,0	138,2	139,6	140,4	139,8	141,0	142,4	143,3	143,9	139,5
1974...	145,7												

Mellom januar 1972 og januar 1973 steg konsumprisindeksen med 6,8 pst., og mellom januar 1973 og januar 1974 med 8,5 pst. Stigningen i 1973 var den sterkeste i noe kalenderår siden begynnelsen av 1950-årene, når en ser bort fra året januar 1969—januar 1970 da stigningen var påvirket av innføringen av merverdiavgiften. Denne sterke stigning er imidlertid ikke spesiell for Norge. Tilsvarende, og til dels enda sterkere prisstigning gjør seg gjeldende i andre vestlige industriland, jfr. tabell 7 a.

Det kan antas at prisstigningen i 1973 i noen grad ble påvirket av opphevingen av prisstoppen fra 1. januar 1973. I 1973 steg således konsumprisindeksen fra januar til april med 3,7 poeng, mens stigningen i samme tidsrom i 1972 var 2,2 poeng og i 1971 1,0 poeng. Den sterke stigning de første måneder i 1973 tyder på at det kom en del «forsinket» prisstigning.

Indeksoppgjøret våren 1973 ble gjennomført med lavere kompensasjonsgrad for prisstigningen enn vanlig, og med økte subsidier fra statens side. En betydelig del av subsidiebeløpet ble nyttet til å motvirke prisstigninger av den reviderte jordbruksavtalen. Det ble dessuten gitt visse garantier i forbindelse med septemberindeksen, som medførte ytterligere utbetalinger fra staten. Totalt har endringene i subsidiene i 1973 svart til en reduksjon i konsumprisindeksen på om lag 2,2 poeng, mot 0,2 poeng i 1972. Siden endringene i subsidiene kom på forskjellige tidspunkter i løpet av året, ble virkningen på den gjennomsnittlige prisstigning mindre, nemlig 0,9 poeng fra 1972 til 1973 og 0,1 poeng fra 1971 til 1972.

Prisstigningen i 1973 er dessuten redusert som følge av oppvurderingene av den norske krone i februar og i november.

Med dette som bakgrunn må en alt i alt regne med at de underliggende prisstigningstendenser har vært sterkere i 1973, sett i forhold til 1972, enn det som konsumprisindeksen viser.

For å få bedre overblikk over stigningen i konsumprisindeksen er den splittet opp. Tabell 4 b viser hvilket bidrag, uttrykt i poeng, de enkelte vare- og tjenestegrupper har gitt til stigningen i konsumprisindeksen fra januar 1972 til desember 1973. Spesielt kan en merke seg postene «klær og skotøy», «bolig, lys og brensel» og «møbler, husholdningsartikler». Stigningen her har bl. a. sammenheng med økte priser på tekstiler, trelast og olje, noe som har gitt seg markert utslag i 1973. Det direkte utslag av prisforhøyelsene for mineralolje i perioden var 0,8 poeng, hvorav det vesentligste kom i 1973. Til dette kommer de indirekte virkninger, via høyere produksjonskostnader i næringslivet.

I gruppen matvarer skiller posten «fisk, fiskevarer» seg markert ut. Mens totalindeksen i denne perioden steg med 14,5 prosent steg delindeksen for fisk med 27,7 prosent.

Tabell 4 c, som også gir tilbakegående tall, er stilt sammen med sikte på spesielt å få fram bidraget til stigningen i totalindeksen fra matvarer. Her er alle endringer for sammenlikningens skyld uttrykt i prosenter i stedet for poeng. Vi ser av tabellen at den utviklingen som startet i 1970 har fortsatt. Det har vært en sterk stigning i alle poster og spesielt sterk for posten «ikke matvarer». I perioden 1965 til 1969 utgjorde stigningen i matvareprisene gjennomsnittlig 39 pst. av stigningen i totalindeksen, mens tilsvarende tall for perioden 1970 til 1973 var gjennomsnittlig 31 pst. En kan videre legge merke til at stigningen i po-

Tabell 4 b. Endringer i konsumprisindeksen p. g. a. endringer i de enkelte grupper — Totalindeksen.

Vareslag	15. jan. 1972 til 15. apr. 1972	15. apr. 1972 til 15. juli 1972	15. juli 1972 til 15. okt. 1972	15. okt. 1972 til 15. jan. 1973	15. jan. 1972 til 15. jan. 1973	15. jan. 1973 til 15. apr. 1973	15 apr. 1973 til 15. juli 1973	15. juli 1973 til 15. okt. 1973	15. okt. 1973 til 15. des. 1973	15. jan. 1973 til 15. des. 1973
Totalindeks	2,16	2,82	1,98	1,61	8,58	3,71	2,37	2,03	1,51	9,62
Matvarer i alt	0,73	1,41	0,43	0,48	3,04	0,84	1,33	-0,37	0,60	2,40
Drikkevarer og tobakk	0,11	0,07	0,02	—	0,21	0,45	0,01	0,02	0,06	0,54
Klær og skotøy	0,36	0,05	0,43	-0,04	0,81	0,88	0,17	0,56	0,35	1,96
Bolig, lys og brensel	0,23	0,13	0,14	0,24	0,74	0,36	0,27	0,44	0,40	1,47
Møbler, husholdn.artikler	0,28	0,16	0,20	0,02	0,65	0,29	0,26	0,32	0,18	1,05
Helsepleie	0,03	—	0,01	0,15	0,20	0,01	0,01	0,02	—	0,04
Reiser og transport	0,43	0,50	0,34	0,32	1,58	0,58	0,36	0,62	-0,23	1,33
Fritidssysler, utdanning	-0,10	0,28	0,34	0,28	0,82	0,13	-0,16	0,32	0,06	0,35
Andre varer og tjenester	0,09	0,21	0,06	0,16	0,53	0,18	0,12	0,13	0,06	0,52
Matvarer oppsplittet										
Mjøl, gryn, bakervarer	0,04	0,11	0,02	0,01	0,17	0,06	0,12	0,09	0,06	0,33
Kjøtt, kjøttvarer, flesk	0,01	0,33	0,30	0,07	0,71	0,09	-0,09	0,33	0,22	0,55
Fisk, fiskevarer	0,03	0,07	0,10	0,15	0,36	0,06	0,08	0,17	0,24	0,56
Mjølk, fløte, ost, smør	0,05	0,12	0,03	—	0,22	0,09	-0,22	0,03	-0,30	-0,40
Egg	0,17	-0,07	0,01	-0,08	0,02	0,14	-0,05	—	0,14	0,23
Margarin, spiseolje o. l.	-0,06	0,02	—	—	-0,03	0,02	—	0,06	0,11	0,19
Grønnsaker, frukt og bær	0,02	0,42	0,17	-0,07	0,55	0,13	0,29	0,26	-0,08	0,60
Poteter, varer av poteter	0,11	0,53	-0,36	0,05	0,33	0,12	1,14	-1,25	0,06	0,07
Sukker	0,21	-0,18	0,03	0,21	0,28	—	—	-0,01	0,05	0,04
Kaffe og te	0,01	-0,01	0,12	0,12	0,26	0,04	0,01	-0,01	—	0,04
Kakao, kokesjokolade	—	—	—	—	0,01	—	—	—	—	—
Andre matvarer	0,10	0,04	0,03	0,02	0,16	0,11	0,06	0,03	0,08	0,28
Bolig, lys og brensel oppsplittet										
Bolig og vedlikeholdsutg.	0,19	0,08	0,14	0,09	0,50	0,31	0,14	0,23	0,13	0,81
Lys og brensel	0,03	0,05	—	0,15	0,23	0,05	0,13	0,21	0,27	0,66

Eventuelle uoverensstemmelser som kommer fram ved summering av tall i tabellen, skyldes avrundinger til to desimaler.

sten «sjokolade og sukker m. v., kaffe og te» nådde et toppunkt ved årsskiftet 1972—73, for så å flate ut fram til desember 1973. Seinere har prisene igjen vist stigning. For grønnsaker, poteter, frukt og bær steg prisene en del sterkere enn vanlig i 1972 og i første halvår 1973 var prisstigningen uvanlig sterk. Dette skyldes hovedsakelig den sterke prisstigningen på poteter. I tredje kvartal hadde vi som motstykke et kraftig fall i potetprisen.

Tabell 4 c. Konsumprisindeks. Endring i totalindeksen på grunn av endringer i enkelte grupper. Prosent.

Periode	Total indeks	Total indeks uten matvarer	Matvarer i alt	Herav: Poteter, gr.saker, frukt og bær	Herav: Sjok. og sukker m. m. kaffe og te	Herav: Andre matvarer
15. jan. 1960—15. jan. 1961	0,77	1,23	-0,46	0,03	-0,16	-0,33
» 1961— » 1962	4,97	2,35	2,62	0,34	-0,16	2,44
» 1962— » 1963	4,92	2,16	2,76	1,61	0,08	1,07
» 1963— » 1964	3,70	1,91	1,79	-1,00	1,44	1,35
» 1964— » 1965	6,18	3,49	2,69	1,34	-0,52	1,87
» 1965— » 1966	3,27	2,62	0,65	0,26	-0,54	0,93
» 1966— » 1967	5,23	3,33	1,90	0,16	-0,22	1,96
» 1967— » 1968	5,32	2,67	2,65	0,85	0,06	1,74
» 1968— » 1969	2,63	1,62	1,01	0,10	0,02	0,89
» 1969—15. des. 1969* ...	3,03	1,58	1,45	0,32	0,21	0,92
» 1970—15. jan. 1971	7,38	4,72	2,66	0,11	0,38	2,17
» 1971— » 1972	5,96	4,31	1,65	0,28	—	1,37
15. jan. 1972—15. apr. 1972	1,72	1,14	0,58	0,10	0,18	0,30
15. apr. 1972—15. juli 1972	2,20	1,10	1,10	0,74	-0,15	0,51
15. juli 1972—15. okt. 1972	1,51	1,19	0,32	-0,15	0,11	0,36
15. okt. 1972—15. jan. 1973	1,21	0,85	0,36	-0,02	0,25	0,13
15. jan. 1972—15. jan. 1973	6,83	4,41	2,42	0,70	0,44	1,28
15. jan. 1973—15. apr. 1973	2,76	2,14	0,62	0,19	0,03	0,41
15. apr. 1973—15. juli 1973	1,72	0,75	0,96	1,04	0,01	-0,08
15. juli 1973—15. okt. 1973	1,45	1,71	-0,26	-0,72	-0,01	0,47
15. okt. 1973—15. des. 1973	1,06	0,64	0,42	-0,01	0,04	0,37
15. jan. 1973—15. des. 1973	7,16	5,38	1,79	0,49	0,06	1,28

* En har her benyttet perioden 15. januar—15.desember for å unngå virkningen av momsen.
Eventuelle uoverensstemmelser som kommer fram ved summering av tall i tabellen, skyldes avrundinger til to desimaler.

2. Gruppering av konsumprisindeksens materiale etter leveringssektor.

En gjennomgåelse av de enkelte poster i konsumprisindeksen gir ingen dyptgående forklaring på den prisstigning som har funnet sted. Et stykke lenger kan en komme ved hjelp av tabell 4 d hvor en har klassifisert konsumprisindeksens materiale i seks grupper:

1. jordbruksvarer
2. fiskevarer
3. andre norskproduserte konsumvarer
4. importerte konsumvarer
5. husleie
6. andre tjenester.

Disse er oppdelt i undergrupper etter bearbeidingsgrad i gruppe 1, etter påvirkning av

utenlandspriser i gruppe 3, etter norsk konkurranse i gruppe 4 og etter innhold av arbeidskraft i gruppe 6.[1])

Tolkningen av tabell 4 d vanskeliggjøres av at prismaterialet for konsumprisindeksen gjelder priser i butikk, ikke priser fra produsent eller ved import til Norge. Prisindeksen for importvarer vil således være et gjennomsnitt av en prisindeks for disse varer ved innførsel til Norge og en prisindeks for de tjenester som er forbundet med omsetning av dem innenlands. Tilsvarende forhold gjelder for jordbruksvarer og fiskevarer. Tabell 4 d's prisindekser for disse varene er påvirket ikke bare av de prisene produsentene oppnår, men også av foredlings- og markedsføringskostnader, og av subsidier som utbetales gjennom, og avgiftsordninger som er pålagt, foredlings- og omsetningsleddene.

For 1972 er det fem forhold som det spesielt er verdt å merke seg: (1) en relativt sterk stigning i prisene på jordbruksvarer, (2) en meget sterk prisstigning på fiskevarer, (3) at «andre norskproduserte konsumvarer» har øvd en modererende innflytelse på konsumprisutviklingen i 1972. (4) «Importerte konsumvarer» har derimot steget relativt sterkt, særlig de uten norsk konkurranse. (5) «Andre tjenester» uten husleie (gruppe 6) har hatt en sterk prisstigning.

For 1973 er det også flere forhold som er verdt å merke seg:

(1) det har vært relativt liten prisstigning på jordbruksvarer totalt. Minst har stigningen vært for underposten (1.1) «mindre bearbeidde jordbruksvarer». Denne svake prisstigningen på jordbruksvarer henger sammen med økte subsidier i samband med den spesielle «pakkeløsningen» ved vårens indeksoppgjør.[2])

(2) det er fortsatt en meget sterk prisstigning på fiskevarer.

(3) «Andre norskproduserte konsumvarer» har i motsetning til 1972 steget sterkere enn totalindeksen, mens gruppen «andre tjenester» har hatt en mer moderat prisstigning.

(4) Prisutviklingen for importerte konsumvarer synes noe mer brokete. Undergruppen (4.1) «uten norsk konkurranse» viser en stigning siste året på bare 6.2 pst. Dette tallet er sterkt påvirket ev den prisnedgangen en fikk på biler i desember, som følge av kroneoppskrivingen. I perioden des. 1972—nov. 1973 (dvs. før en fikk prisvirkninger av revalueringen i november) steg denne posten med 8,9 pst., og totalindeksen for importerte konsumvarer steg med 9,3 pst., dvs. med en tilsvarende stigning som gruppe 3, «andre norskproduserte konsumvarer».

3. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer.

For å kunne analysere konsumprisutviklingen for forskjellige typer av konsumenter, er det i tabell 4 e foretatt en oppstilling av beregnede konsumprisindekser for enslige, ektepar uten barn, ektepar med 2 barn under 16 år og ektepar med 4 eller flere barn under 16 år for nivåene på total forbruksutgift lik 10 000, 20 000. 30 000 og 40 000 kroner. Beregningene er utført i Statistisk Sentralbyrå og er basert på materialet fra forbruksundersøkelsen 1967 og prisstigningen for de forskjellige vareslag som inngår i konsumprisberegningene.[3])

Tolkningen av indeksen kan gis ved følgende eksempel: Betrakt husholdningstypen «ektepar med 2 barn under 16 år» som hadde et utgiftsnivå på 30 000 kroner i 1967. Prisindeksen for denne gruppen i november 1973 viste 142,5 poeng. Det betyr at utgiften til det utvalg av varer og tjenester som denne husholdningen kjøpte i 1967, er steget med 42,5 prosent fra 1968 til november 1973.

For enkelte kategorier av konsumenter er materialet for tynt til at en finner det forsvarlig å presentere resultater. Dette gjelder f. eks. enslige med utgiftsnivå på 30 000 og 40 000 kroner.

Resultatene i tabell 4 e peker nokså klart i retning av at det ikke har vært vesentlige forskjeller i prisutvikling for de husholdningskategorier som betraktes.

De forskjeller som framgår av tabell 4 e, er så vidt små at de trolig ligger godt innenfor de usikkerhetsmarginer som en må regne med i slike beregninger.

---

[1]) Klassifikasjonen er foretatt av Statistisk Sentralbyrå på grunnlag av representantvarene som brukes i konsumprisberegningene. I gruppe 1.1 har vi slike varer som f. eks. ferskt kjøtt, melk og friske grønnsaker og i gruppe 1.2 f. eks. kjøtthermetikk, smør, ost og hermetiske grønnsaker. I gruppe 3.1 har vi f. eks. brød, boller, øl, mineralvann, såpe og norskprodusert vin og brennevin; i gruppe 3.2 f. eks. sjokolade, drops, norskproduserte elektriske artikler, tobakk, maling, og i gruppe 3.3 f. eks. det meste av trikotasje og bekledningsvarer, skotøy, møbler, og enkelte elektriske artikler. I gruppe 4.1 har vi f. eks. te og kaffe, importert vin og brennevin og biler, og i gruppe 4.2 f. eks. enkelte tekstilvarer og toalettartikler. Gruppe 6.1 inneholder f. eks. rensing og vask, håndverksarbeide, lege- og tannlegetjenester og undervisning, og gruppe 6.2 f. eks. kino, restaurantbesøk og reiser med offentlige transportmidler.

[2]) Subsidiene er økt på melk og ost og det er innført nye subsidier på storfe- og sauekjøtt og på smør. Utslaget på totalindeksen av denne subsidieøkningen er beregnet til -2,0 poeng. I tillegg er subsidiene på margarin økt, svarende til omlag -0,2 poeng på indeksen.

[3]) Om beregningsmetoden vises til Erik Biørn: «Fordelingsvirkninger av indirekte skatter og subsidier». Artikler nr. 42 fra Statistisk Sentralbyrå, 1971.

Tabell 4 d. Konsumprisindeks. Indekstall for varer og tjenester etter leveringssektor (1968 = 100). Prosentvis stigning og bidrag til endring i totalindeksen 1972—1973.

Vare- eller tjenestegruppe	Vekt	1972				1973					15. jan. 1972 15. jan. 1973		15. des. 1972 15. des. 1973	
		15. jan.	15. apr.	15 juli	15 okt.	15. jan.	15. apr.	15 juli	15 okt.	15. des.	A	B	A	B
1. Jordbruksvarer	0,1760	127,3	129,1	135,5	135,8	136,7	139,7	144,0	138,9	139,6	7,4	1,65	2,0	0,49
1.1 Mindre bearbeidde	0,1192	127,8	129,9	137,3	136,7	137,3	140,7	146,6	138,4	140,3	7,4	1,13	1,8	0,31
1.2 Mer bearbeidde	0,0568	126,3	127,5	131,9	134,0	135,4	137,6	138,4	140,0	138,2	7,2	0,52	2,4	0,18
2. Fiskevarer	0,0244	141,1	142,6	146,0	150,4	156,5	159,1	162,8	170,4	180,3	10,9	0,38	17,1	0,64
3. Andre norskproduserte konsumvarer	0,4057	124,8	126,8	127,8	129,9	130,8	135,4	137,1	140,8	143,3	4,8	2,43	9,6	5,11
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	0,1435	131,9	133,1	134,9	137,1	139,9	142,3	144,5	148,3	150,5	6,1	1,15	9,3	1,84
3.2 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	0,0540	123,1	123,8	125,0	125,9	127,3	130,4	131,8	135,9	139,4	3,4	0,23	10,2	0,70
3.3 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet	0,2082	120,3	123,3	123,6	126,0	125,5	131,9	133,3	136,9	139,4	4,3	1,08	9,8	2,58
4. Importerte konsumvarer	0,1866	122,4	125,4	126,8	130,4	132,2	133,2	136,8	141,2	140,8	8,0	1,83	7,3	1,79
4.1 Uten norsk konurranse	0,1453	124,9	128,3	129,7	133,5	135,6	136,1	138,6	143,7	142,4	8,6	1,55	6,2	1,21
4.2 Med norsk konkurranse	0,0413	113,9	115,2	116,9	119,5	120,2	123,1	130,4	132,6	135,1	5,5	0,26	11,9	0,59
5. Husleie	0,0562	119,7	122,4	123,5	125,3	126,2	129,9	131,9	134,3	136,0	5,4	0,37	7,8	0,55
6. Andre tjenester	0,1511	130,2	132,1	137,9	139,3	143,0	148,6	149,1	150,8	151,6	7,8	1,53	7,4	1,65
6.1 Med arbeidslønn som dominerende prisfaktor	0,0436	138,4	140,6	144,7	147,9	152,4	154,5	157,2	160,4	161,8	10,1	0,61	7,6	0,50
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	0,1075	126,9	128,7	135,2	135,8	139,1	146,2	145,9	146,9	147,4	9,6	1,31	7,8	1,15
Total	1000	125,7	127,9	130,7	132,7	134,3	138,0	140,4	142,4	143,9	6,8		7,6	

A: Prosentvis endring i delindeksene. B: Delindeksens bidrag til endring i totalindeksen. Poengtall.

Tabell 4 e. Konsumprisindeksen etter husholdningstype og utgiftsnivå.[1]) 1968 = 100.

	Februar 1972	Mai 1972	August 1972	November 1972	Februar 1973	Mai 1973	August 1973	November 1973
Utgiftsnivå 10 000 kr.								
Enslige	126,9	128,8	131,8	133,8	136,5	139,1	140,5	143,9
Ektepar uten barn	126,9	129,1	132,1	134,0	136,6	139,0	140,3	143,6
Utgiftsnivå 20 000 kr.								
Enslige	126,0	128,0	130,7	132,8	135,7	138,6	139,9	143,3
Ektepar uten barn	126,0	128,1	130,9	132,9	135,6	138,3	139,6	143,0
Ektepar med 2 barn under 16 år	125,8	127,8	130,5	132,7	135,1	137,8	139,1	142,8
Ektepar med 4 eller flere barn under 16 år	126,4	128,5	131,5	133,5	135,7	138,4	139,8	143,3
Utgiftsnivå 30 000 kr.								
Ektepar uten barn	125,6	127,6	130,2	132,3	135,1	137,9	139,2	142,7
Ektepar med 2 barn under 16 år	125,4	127,4	130,0	132,3	134,8	137,6	138,9	142,5
Ektepar med 4 eller flere barn under 16 år	125,8	127,9	130,8	132,9	135,2	138,0	139,3	142,9
Utgiftsnivå 40 000 kr.								
Ektepar med 2 barn under 16 år	125,2	127,2	129,7	132,0	134,6	137,5	138,7	142,4
Ektepar med 4 eller flere barn under 16 år	125,5	127,5	130,4	132,6	135,0	137,9	139,2	142,9

[1]) Utgiftsnivåene refererer seg til 1967 da forbrukerundersøkelsen, som beregningene baseres på, ble gjennomført.

KAPITTEL 5

Utviklingen i disponibel realinntekt.

Etter mønster av beregninger offentliggjort i tidligere rapporter, har Beregningsutvalget utført beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for enkelte grupper lønnstakere og trygdede i perioden 1959—1973.

De beregninger som er fullført gjelder følgende grupper personer:

a) Lønnstakere med inntekt i 1973 på 25 000 kroner, 30 000 kroner, 35 000 kroner, 40 000 kroner og 45 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter NAF's statistikk. Fra 1972 til 1973 forutsettes inntektsutviklingen å falle sammen med utvalgets anslag for stigningen i den gjennomsnittlige årslønn for industriarbeidere, i kap. 3 anslått til 10,5 pst.

b) Lønnstakere med inntekt i 1973 på 50 000 kroner, 75 000 kroner og 100 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig månedslønn for funksjonærer etter NAF's statistikk. Fra 1972 til 1973 er det lagt til grunn at inntekten har steget med 9,7 pst.

c) Trygdet ektepar med alderstrygd/grunnpensjon i folketrygden. Inntekt 16 220 kroner i gjennomsnitt for 1973.

For gruppene under pkt. a og b er beregningen utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og henholdsvis 2 og 4 barn under 17 år. Disponibel realinntekt beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra inntekten, samtidig som en for barnefamilier legger barnetrygden til. Den resterende nominelle inntekt deflateres med konsumprisindeksen. Ho-

vedresultatet av beregningen går fram av tabell 5b og 5c. Utviklingen i de viktigste av de komponenter som inngår i beregningene er vist i tabell 5a, som viser utviklingen i inntekt før skatt for de ulike grupper.

Utviklingen i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringene i de beløp inntektstakerne har igjen til privat forbruk når skattene er betalt og når en samtidig korrigerer for prisstigningen. Beregningene av skattene er foretatt etter forenklede forutsetninger. Ved overgangen fra beregnet årslønn til antatt inntekt ved skattelikningen har en bare tatt hensyn til minstefradraget, selv om det vil være kjent at skattene vil være avhengig av endringer i en rekke andre faktorer, eksempelvis regler om skattefri banksparing, fradrag for reiseutgifter, spesielle regler for likning av ektefeller, fradragsretten for sykedelen av folketrygdavgiften, gjeldsrenter osv. Videre har en bare tatt hensyn til barnetrygden, selv om inntektstakerne også mottar andre kontantstønader fra det offentlige. Spesielt bør nevnes at endringer i sykefravær påvirker beregningene gjennom anslagene for beregnet årslønn, hvor faktisk antall arbeidstimer er lagt til grunn, men motposten som vil være endringer i sykestønadene, ikke er kommet med. På bakgrunn av disse forenklede forutsetninger må en regne med at tabellene bare karakteriserer utviklingen i grove trekk.

Endringer i disponibel realinntekt gir ikke uten videre uttrykk for endringer i befolkningens levekår. Den svake veksten i de yrkesaktives disponible inntekter i de senere år, har sitt motstykke i større offentlig aktivitet på ulike felter. Beregningene tar ikke hensyn til nytten for forbrukeren av økte offentlige ytelser på betydningsfulle områder; undervisning, helsetjenester, kultur, samferdsel, politi, forsvar m.m. Når det offentlige sørger for tilgang av goder på disse områder, vil husholdningene tildels bli avlastet for utgifter som ellers måtte finansieres privat. De trygdeavgifter og skatter som inngår i beregningene og som er med på å bestemme utviklingen i disponibel realinntekt, nyttes til finansiering av disse goder. Betalingen av godene inngår således i regnestykket, men nytten av dem faller utenfor. Begrepet «disponibel realinntekt» er interessant som utrykk for evne til privatfinansiert forbruk, men gir ikke et fullstendig bilde av levekårene.

Det framgår av tabell 5b og 5c at et trygdet ektepar har hatt en markert sterkere relativ stigning i sin disponible realinntekt fra 1959 til 1973 enn noen andre av de inntekts- og familiegrupper beregningene omfatter. I de siste par årene har veksten vært betydelig svakere enn tidligere. Dette henger sammen med at myndighetene ved justeringene av grunnbeløpet har tatt sikte på å få en mer parallell utvikling med disponibel realinntekt for yrkesaktive.

For lønnstakere med inntekt omkring gjennomsnittet (40 000 kroner i 1973) har den disponible realinntekt i perioden 1959—1973 steget med om lag 2 pst. pr. år i gjennomsnitt. Veksten har vært sterkere for lønnstakere på de lavere inntektstrinn, og svakere på de høyere inntektstrinn. Disponibel realinntekt for de ulike familietyper innenfor samme inntektstrinn har steget noenlunde parallelt, men med en tendens til sterkere stigning for barnefamiliene innenfor de lavere inntektstrinn.

I de siste par årene har utviklingen i disponibel realinntekt for lønnstakere vært meget svak. Beregningene viser nedgang fra 1971 til 1972 for alle grupper, og fortsatt nedgang fra 1972 til 1973 for inntektstakere på de høyeste inntektstrinn. For lønnstakere med inntekt omkring gjennomsnittet viser beregningene en svak oppgang fra 1972 til 1973, men oppgangen er ikke større enn at en får en nedgang for de to siste årene sett under ett.

På bakgrunn av de forutsetninger som beregningene bygger på, finner utvalget grunn til å understreke at beregningsresultatene bare gir uttrykk for en alminnelig tendens. Lønnstakere som i 1973 har samme inntekt, kan historisk sett ha hatt en utvikling i inntekt før skatt som avviker vesentlig fra gjennomsnittet og således også en annen utvikling i disponibel realinntekt.

Tabell 5a. Utviklingen i inntekt før skatt 1957—1973. Indeks 1959 = 100.

	Grunnpensjon for ektepar i alders-trygd/folketrygden	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.snitt menn og kvinner NAF's statistikk)	Årslønn for funk-sjonærer (gj.snitt menn og kvinner NAF's statistikk)
1959	100,0	100,0	100,0
1960	100,0	103,0	103,7
1961	111,3	108,4	109,9
1962	136,8	119,2	120,1
1963	143,9	125,9	126,4
1964	162,2	136,3	134,5
1965	180,4	149,2	144,6
1966	193,5	158,6	156,2
1967	231,9	170,8	168,3
1968	253,4	181,2	179,8
1969	288,7	192,3	190,6
1970	342,8	212,3	208,4
1971	396,6	235,6	229,9
1972	430,2	254,2	250,8
1973	464,5	280,9	275,1

Tabell 5b. Utviklingen i disponibel realinntekt 1959—1973. Gjennomsnittlig årlig vekst. Prosent.

	1959—1973	1959—1969	1969—1973	1971—1972	1972—1973
Inntekt 25 000 kr. i 1973					
Enslig	2,6	2,7	2,2	÷1,3	0,8
Ektepar med 2 barn	2,6	2,9	1,8	÷1,5	2,0
Ektepar med 4 barn	2,9	3,1	2,5	÷2,0	1,6
Inntekt 30 000 kr. i 1973					
Enslig	2,3	2,6	1,6	÷1,5	0,7
Ektepar med 2 barn	2,4	2,8	1,4	÷1,2	1,7
Ektepar med 4 barn	2,7	2,9	2,3	÷1,8	1,4
Inntekt 35 000 kr. i 1973					
Enslig	2,1	2,6	0,9	÷1,4	0,2
Ektepar med 2 barn	2,2	2,7	0,9	÷2,0	0,7
Ektepar med 4 barn	2,5	2,8	1,4	÷2,3	0,6
Inntekt 40 000 kr. i 1973					
Enslig	1,9	2,5	0,6	÷1,8	0,1
Ektepar med 2 barn	1,9	2,4	0,7	÷1,9	0,7
Ektepar med 4 barn	2,2	2,8	0,9	÷2,2	0,6
Inntekt 45 000 kr. i 1973					
Enslig	1,8	2,3	0,4	÷1,7	0,2
Ektepar med 2 barn	1,8	2,2	0,5	÷1,7	0,8
Ektepar med 4 barn	2,0	2,7	0,3	÷2,1	0,6
Inntekt 50 000 kr. i 1973					
Enslig	1,4	2,0	÷0,0	÷0,7	÷0,7
Ektepar med 2 barn	1,5	2,0	0,4	÷0,8	÷0,7
Ektepar med 4 barn	1,7	2,5	÷0,1	÷1,2	÷0,7
Inntekt 75 000 kr. i 1973					
Enslig	0,9	1,6	÷0,7	÷1,6	÷1,5
Ektepar med 2 barn	1,2	1,6	0,2	÷1,5	÷0,9
Ektepar med 4 barn	1,1	1,7	÷0,3	÷1,8	÷0,8
Inntekt 100 000 kr. i 1973					
Enslig	0,7	1,5	÷1,2	÷2,0	÷2,0
Ektepar med 2 barn	1,0	1,5	÷0,2	÷1,8	÷2,0
Ektepar med 4 barn	0,9	1,6	÷0,7	÷1,9	÷1,9
Trygdet ektepar					
Inntekt 16 220 kr. i 1973	6,6	7,4	4,4	1,2	0,5

Tabell 5c. Utviklingen i disponibel realinntekt 1959—1973. 1959 = 100.

	Inntekt 25 000 kr. i 1973			Inntekt 30 000 kr. i 1973			Inntekt 35 000 kr. i 1973			Inntekt 40 000 kr. i 1973		
	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn
1959	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1960	101.9	101.8	101.5	101.4	101.4	101.2	102.1	102.1	101.8	102.2	102.2	101.9
1961	103.8	104.3	103.6	103.5	103.9	103.4	104.3	104.6	104.1	104.5	104.7	104.2
1962	107.9	108.5	107.1	107.6	108.2	107.1	108.0	108.5	107.3	108.7	108.6	107.9
1963	110.4	112.1	112.1	110.8	112.2	112.2	111.2	112.4	112.3	111.8	111.7	112.8
1964	112.5	113.4	112.7	112.2	113.0	112.3	113.1	113.8	113.0	111.3	111.5	111.7
1965	119.0	121.5	121.9	118.5	120.8	119.7	116.6	118.8	118.2	117.1	117.4	118.6
1966	122.5	124.0	122.5	122.7	124.0	122.1	120.6	121.9	120.6	121.0	120.5	121.1
1967	123.9	126.6	129.0	122.5	125.1	125.9	122.3	123.6	125.2	121.9	121.6	125.0
1968	126.8	129.7	131.6	125.5	128.2	128.8	125.8	126.4	128.8	124.5	123.9	128.0
1969	130.8	133.7	135.4	129.4	132.1	132.5	129.3	129.9	132.3	127.8	127.3	131.5
1970	139.1	139.6	149.0	136.9	136.9	145.3	133.2	133.8	141.6	131.5	132.0	139.2
1971	143.5	143.2	150.4	139.0	139.0	145.7	135.8	136.5	142.7	133.0	132.5	138.4
1972	141.6	141.1	147.4	136.8	137.3	143.2	133.8	133.8	139.4	130.5	130.1	135.4
1973	142.6	143.9	149.7	137.8	139.6	145.1	134.2	134.7	140.2	130.7	131.0	136.2

	Inntekt 45 000 kr. i 1973			Inntekt 50 000 kr. i 1973			Inntekt 75 000 kr. i 1973			Inntekt 100 000 kr. i 1973			Trygdet ektepar Inntekt 16 220 kr. i 1973
	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn	Enslig	Ektepar med 2 barn	Ektepar med 4 barn	
1959	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1960	102.2	102.1	102.0	103.0	102.6	102.7	102.5	102.3	102.1	102.2	102.0	101.8	99.7
1961	104.6	104.1	104.4	105.0	104.4	105.1	103.6	103.3	103.1	103.0	102.7	102.4	108.2
1962	107.1	105.9	106.7	107.0	105.8	107.6	104.3	103.7	103.4	102.9	102.4	101.8	126.3
1963	109.7	108.6	111.1	110.1	108.8	111.4	106.6	106.0	106.0	104.2	104.0	103.7	129.6
1964	111.2	110.1	111.7	109.1	108.4	110.5	104.6	104.3	104.4	100.7	100.9	100.8	138.2
1965	116.9	115.9	118.5	110.3	110.9	113.6	107.8	108.9	109.6	104.4	106.3	107.4	147.4
1966	118.0	117.2	119.5	114.9	115.1	118.1	111.4	112.3	112.3	107.5	109.0	109.7	153.1
1967	119.5	119.2	124.0	116.0	116.2	121.9	111.0	111.7	112.7	108.8	110.2	111.2	175.7
1968	122.6	121.9	127.4	119.2	118.8	124.8	115.0	115.3	116.0	114.1	114.9	115.4	185.5
1969	125.6	124.9	130.9	122.0	121.6	127.5	117.0	117.2	117.8	115.5	116.3	116.8	205.0
1970	128.0	127.8	134.6	123.3	124.3	129.4	118.5	121.8	120.8	119.5	124.3	122.6	220.2
1971	129.5	128.9	134.5	123.7	124.5	128.6	117.6	120.9	119.3	114.5	119.7	118.0	239.8
1972	127.3	126.7	131.8	122.8	123.5	127.0	115.7	119.1	117.2	112.2	117.6	115.7	242.6
1973	127.5	127.6	132.6	121.9	123.3	126.8	114.0	118.1	116.3	110.0	115.3	113.5	243.7

KAPITTEL 6

Utsiktene for prisutviklingen i de nærmeste månedene.

Prisdirektoratet har utarbeidet anslag over utviklingen i den offisielle konsumprisindeksen i de nærmeste månedene. Anslagene bygger på kontakt med andre offentlige organer, næringsorganisasjoner og næringsdrivende. Anslagene forutsetter at det ikke skjer endringer i de subsidie-, avgifts- og prisreguleringsordninger som gjaldt den 25. januar 1974. De anslåtte indekstall er:

Februar	1974	148,3 poeng
Mars	1974	150,4 »
April	1974	151,5 »

Av stigningen fra januar til april på 5,8 poeng er prisstigningen på fyringsolje og bensin beregnet til å utgjøre 1,3 poeng.

Prognosetallene gir en stigning i konsumprisindeksen på ca. 4 pst. fra januar til april. Stigningen januar—april i 1972 og 1973 var på henholdsvis 1,8 pst. og 2,8 pst. Fra april 1973 til april 1974 blir den prognoserte stigningen på 9,8 pst. Det er ved anslagene ikke tatt hensyn til søknader om pris- eller avanseforhøyelser som er fremmet hos myndighetene, men som ennå ikke er avgjort.

Et spesielt moment er de nye forskriftene om avanser av 22. februar som tar sikte på å fryse fast de nåværende avansesatser i kroner og øre. Prisutsiktene er for tiden vanskelig å bedømme og en må regne med at den offisielle konsumprisindeksen vil kunne komme til å avvike en del fra prognosen.

KAPITTEL 7.

Utviklingen i Norges konkurranseevne.

Konkurranseevnen overfor utlandet påvirkes av en rekke faktorer som f. eks. utviklingen i lønnskostnader og produktivitet, utviklingen i næringslivets struktur, prisutviklingen, valutakursene, forholdene på arbeidsmarkedet.

I dette kapitlet har en behandlet enkelte faktorer der utviklingen kan beskrives tallmessig.

1. Konsumprisene.

Tabell 7 a viser utviklingen i konsumprisene i endel OECD-land i perioden 1963—73.

Internasjonale sammenlikninger over prisutviklingen vil som regel sterkt avhenge av hvilket tidsrom som betraktes. Dertil kommer at i den periode tabellen omfatter har utviklingen i konsumprisene i en del land vært påvirket av tildels omfattende endringer i de indirekte skatter. Overgangen til merverdiavgift i Norge i 1970 ga således et beregnet utslag i konsumprisindeksen på 5,8 pst.

Tabellen viser omtrent samme prisstigning fra 1963 til første halvår 1973 for Norge og Storbritannia. Prisene steg noe sterkere i Japan og Nederland, mens den klart sterkeste prisstigning fant sted i Danmark. I de øvrige land tabellen omfatter, steg prisene mindre enn i Norge. Minst var prisstigningen i Vest-Tyskland, Sambandstatene og Canada.

Et markert trekk i prisbildet er at prisene i 1970-årene jamt over har steget langt sterkere enn i 1960-årene. Mens den årlige stigningen i de europeiske OECD-land i 1960—70 var 3,9 pst., var den årlige stigningen fra 1970 til 1972 på 6,5 pst. (veid gjennomsnitt). I Sambandstatene og Canada som tradisjonelt har hatt forholdsvis lav prisstigning kom omslaget i veksttakten noe senere, men i den siste tid har det også her vært en betydelig stigning i prisene.

I alle land tabell 7 a omfatter, har prisene fortsatt steget sterkt i 1973. Minst har prisstigningen i timåneders perioden fra desember 1972 til oktober 1973 vært i Belgia (5,3 pst.), Vest-Tyskland (5,6 pst.) og Sverige (5,7 pst.). Norge med en øking på 6,8 pst. ligger en del under det aritmetiske gjennomsnittet for landene som er på 7,7 pst. Den markert sterkeste stigning har funnet sted i Japan, hvor prisene har steget nærmere 14 pst. i denne periode.

2. Engrospriser.

Tabell 7 b gir en oversikt over utviklingen i engrosprisindeksen i Norge og en veid indeks for konkurrerende land. Sammenveiingen bygger både på konkurrentenes betydning på våre eksportmarkeder og er også avhengig av i hvilken grad de konkurrerer med norske produsenter på det innenlandske marked. Vektene er beregnet på grunnlag av materiale fra 1963. For de fleste land er engrosprisindeksen opp-

Tabell 7 a. Konsumprisutviklingen i en del OECD-land (1963 = 100).

	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1. halvår 1973	Prosentvis endring Des. 71–des. 72	Prosentvis endring Des. 72–okt. 73
Norge	106	110	114	119	123	127	140	149	160	168,7	7,6	6,8
Belgia	104,2	108,4	112,9	116,2	119,3	123,8	128,6	134,2	141,5	149,0	6,4	5,3
Canada	101,8	104,3	108,2	112,0	116,7	122,0	126,0	129,6	135,9	142,6	5,1	7,7
Danmark	104,0	111	118	126	137	143	151	160	170	181,2	7,1	8,5
Frankrike	103,4	106,0	108,9	111,8	116,9	124,4	131,2	138,6	146,7	153,6	6,9	6,8
Italia	105,9	110,7	113,3	116,9	118,5	121,6	127,6	133,9	141,5	152,5	7,4	9,7
Japan	103,9	110,7	116,4	121,0	127,5	134,1	144,5	153,3	160,3	172,2	5,3	13,8
Nederland	106	111,0	117,4	121,4	125,9	135,3	141,3	152,0	163,9	173,9	7,8	7,2
Storbritannia	103,3	108,2	112,4	115,2	120,6	127,2	135,3	148,0	158,5	169,0	7,7	8,9
Sveits	103,1	106,6	111,7	116,1	119,0	122,0	126,3	134,6	143,6	152,6	6,9	8,0
Sverige	103	108,6	115,5	120,5	122,8	126,1	135,0	144,9	153,7	161,3	6,2	5,7
Sambandsstatene	101,3	103,0	106,0	109,0	113,5	119,7	126,7	132,2	136,5	141,8	3,4	7,3
Vest-Tyskland	102,3	105,8	109,5	111,1	113,1	116,1	120,5	126,7	134,0	141,6	6,5	5,6
Østerrike	104	109	111	116	119	123	128	134	143	150,4	7,6	6,1

Kilde: Main Economic Indicators, OECD.

gitt uten desimal, slik at avvik på noen tiendedeler mellom den norske prisutviklingen og utviklingen i konkurrerende land ikke nødvendigvis gir uttrykk for reelle forskjeller. Det knytter seg dessuten usikkerhet til selve metodene for sammenveiing av indeksene.

Som tabell 7 b viser, steg engrosprisene noe mer i Norge i årene fra 1963 til 1970 enn i gjennomsnitt for konkurrerende land. Etter 1970 har derimot engrosprisene steget sterkere i de andre land sett under ett enn her hjemme. Særlig er forskjellen i stigningstakt stor fra 1972 til 1973, da den beregnede indeks for de andre land steg kraftig. Også den norske engrosprisindeks har steget relativt sterkt i senere tid.

Tabell 7 b. Engrosprisindeksen i Norge og konkurrerende land[1]) (1963 = 100).

	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	Jan.-sept. 1973
Norge	105	108	110	112	113	117	126	129	133	142
Konkurrerende land	102,5	105,1	108,0	108,2	110,2	114,3	120,2	123,8	129,9	144,1

Kilder: Statistisk Årbok 1972, United Nations: Monthly Bulletin of Statistics.

[1]) Vektgrunnlaget for sammensetningen av indeksen er utregnet på grunnlag av talloppgaver fra 1963 og er det samme som i Rapport nr. 1, 1972 fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene.

3. Lønnsstatistikk.

I tabell 7 c er det gitt en oversikt over utviklingen i gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere fra 1967 til 1972. Dessuten er de lønnsdata som foreligger over utviklingen fra 1. halvår 1972 til 1. halvår 1973 tatt med. Den årlige gjennomsnittlige stigning i tidsrommet 1967 til 1972 er beregnet i de respektive lands valuta og omregnet til norsk valuta. Dessuten er stigningen beregnet årlig fra 1970 til 1972 og fra 1. halvår 1972 til 1. halvår 1973 i de respektive lands valuta.

Tabell 7 c. Stigning i timefortjenesten for voksne industriarbeidere.

	1967—72		I vedkommende lands valuta				
	Omregnet til norske kr.		1967—72				
	Totalt	Gj.sn.pr.år[1])	Totalt	Gj.sn. pr. år	1970/71	1971/72	1. halvår 1972 1. halvår 1973
	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.
Norge	62,9	10,3	62,9	10,3	12,5	8,9	10,4
Danmark	61,7	10,1	74,2	11,7	14,1	11,4	12,5
Sverige	59,2	9,9	59,2	9,9	10,2	11,5	8,3
Finland	33,9	6,0	77,5	12,2	15,4	14,4	14,5
Belgia	71,8	11,4	65,0	10,5	13,6	14,3	15,4[2])
Frankrike	57,2	9,5	74,8	11,8	11,4	11,6	12,4[2])
Italia	77,1	12,2	79,8	12,5	16,7	10,4	19,7[2])
Nederland	81,9	12,7	75,8	11,9	14,9	13,2	12,2[2])
Storbritannia	47,3	8,1	73,9	11,7	11,3	14,8	13,1[2])
Sveits	65,6	10,6	58,4	9,6	13,0	11,6	8,4[2])
Vest-Tyskland	81,7	12,7	57,8	9,5	11,2	9,0	9,5[2])
Sambandsstatene	23,5	4,3	34,1	6,0	6,2	6,9	6,7

Kilder: Year Book of Labour Statistics, Ministry of Labour Gazette, Wirtschaft und Statistik, Sozial-Statistik EWG., OECD: Main Economic Indicators, etc.

[1]) Beregnet på grunnlag av timefortjenester i respektive land i 1967 og 1972 omregnet til norske kroner.
[2]) Beregnet på grunnlag av lønnssatser.

Som det fremgår av tabellen steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 62,9 pst. mellom 1967 og 1972. Den sterkeste stigningen i dette tidsrommet i de respektive lands valuta fant sted i Italia med 79,8 pst. og den svakeste i Sambandsstatene med 34,1 pst. Timefortjenestene viste en noe avtagende tendens i slutten av perioden. Mellom 1971 og 1972 steg timefortjenesten i Norge med 8,9 pst., mens den sterkeste stigning fant sted i Storbritannia med 14,8 pst. og den svakeste i Sambandsstatene med 6,9 pst. For 1. halvår 1973 viser lønnsstatistikken pány en stigende tendens i timefortjenestene, bl. a. i Norge, Danmark og Italia, mens det motsatte er tilfellet i Sverige, Sveits og Storbritannia.

4. Direkte og totale lønnskostnader.

Lønnsstatistikk over timefortjenester gir ikke en tilstrekkelig beskrivelse av utviklingen i lønnskostnadene. Det skyldes at stigningstakten i de indirekte lønnskostnadene som f. eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale utgifter ikke er den samme som for den direkte lønn. Det er heller ikke tilstrekkelig å bruke den direkte lønn som sammenlikningsgrunnlag for lønnskostnadene fra land til land. Det skyldes at de indirekte lønnskostnadene viser store variasjoner fra land til land.

Tabell 7 d gir en oversikt over gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere omregnet til norsk valuta. Det er i tabellen også gitt en oversikt over de indirekte personalkostnadene i pst. av timefortjenestene. De indirekte personalkostnadene omfatter betaling for helge- og feriedager, arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstemmelse med I.L.O.'s standard for klassifisering av indirekte lønnskostnader. Til slutt i tabellen er det gitt en oversikt over de totale lønnskostnadene pr. time i de enkelte land omregnet i norsk valuta og en relativ gruppering av de enkelte lands totale lønnskostnader hvor nivået i Norge er brukt som basis.

Tabell 7 d. Direkte og totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1972.

	Gj.sn. timefortj.[1]) for voksne industriarbeidere i norske kroner Kr.	Indirekte lønnskostnader i pst. av lønn for arbeidet tid Pst.	Totale lønnskostnader pr. arbeidet time i norske kroner Kr.	Totale lønnskostnader pr. arbeidet time for voksne arb. Norge = 100
Sambandsstatene	25,37	26	31,97	142
Sverige	20,82	30	27,07	120
Vest-Tyskland	15,03	52	22,85	101
Norge	16,22	39	22,55	100
Danmark	18,43	19	21,93	97
Belgia	12,61	69	21,31	95
Nederland	12,55	69	21,21	94
Sveits	14,31	30	18,60	83
Italia	8,98	99	17,87	79
Frankrike	9,43	70	16,03	71
Storbritannia	12,23	21	14,80	66
Finland	10,67	31	13,98	62

[1]) Ekskl. betaling for helge- og feriedager. Omregnet til norske kroner etter valutakurser notert på Oslo Børs for 1972.

I Europa var det bare i Sverige og Danmark den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere lå høyere enn i Norge i 1972. Bedriftenes indirekte lønnskostnader lå imidlertid på et vesentlig høyere nivå i Norge enn i Danmark eller med henholdsvis 39 pst. og 19 pst. av den gjennomsnittlige timefortjeneste. De totale lønnskostnadene pr. timeverk lå derfor høyere i Norge enn i Danmark. Foruten i Sverige var det bare i Vest-Tyskland bedriftenes totale lønnskostnader pr. timeverk lå høyere enn i Norge. Når disse kostnadene i Norge brukes som basis (Norge = 100) lå de i Sverige på 120, i Vest-Tyskland på 101 og i Danmark på 97, mens de i Italia, Frankrike, Finland og Storbritannia varierte mellom 62—79.

Siden 1972 har det funnet sted betydelige

endringer i valutakursene. Samtidig har det også funnet sted en sterk stigning i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk i de fleste land.

I tabell 7 e er det gitt en oversikt over utviklingen i de totale lønnskostnader pr. timeverk i tidsrommet 1966—1972 for voksne industriarbeidere hvor nivået i Norge er brukt som basis. Tabellen viser at de totale lønnskostnadene pr. timeverk er steget sterkere i Norge enn i de øvrige land bortsett fra Vest-Tyskland, Belgia og Nederland.

Tabell 7 e. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere 1966—1972.[1]) Relative tall. Norge = 100.

	1966	1968	1970	1972
Sambandsstatene	199	184	166	142
Sverige	128	123	121	120
Vest-Tyskland	98	91	95	101
Norge	100	100	100	100
Danmark	103	97	96	97
Belgia	85	80	79	95
Nederland	78	84	80	94
Sveits	88	82	78	83
Italia	77	72	72	79
Frankrike	80	81	70	71
Storbritannia	81	66	65	66
Finland	83	65	65	62

[1]) Omregnet til norske kroner etter valutakurser i vedkommende år.

5. Lønnskostnader pr. produsert enhet.

Utviklingen i lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien i en del land er vist i tabell 7 f. Tallene er beregnet i norsk valuta og gir dermed uttrykk for virkningen både av kostnadsutviklingen i de enkelte land og av endringene i valutakursene.

Tallene er for enkelte land basert på oppgaver over lønnskostnader pr. timeverk, for andre land er de samlede lønnskostnader i industrien i løpet av året lagt til grunn. De endringer i antall arbeidede timer pr. år som har funnet sted, fører dermed til usikkerhet ved sammenlikning mellom landene. Materialet som ligger til grunn for beregningene, kan også være av varierende kvalitet.

Med disse forbehold viser tabellen at for perioden 1967—1972 under ett steg lønnskostnadene i Norge forholdsvis sterkt internasjonalt sett. Den sterkeste stigning fant sted i Vest-Tyskland, men også Belgia og Italia hadde sterkere kostnadsstigning enn Norge. Den gunstigste kostnadsutvikling hadde Finland, Sambandsstatene, Frankrike og Storbritannia.

For året 1973 har en foreløpig for få holdepunkter til å trekke sikre slutninger om kostnadsutviklingen i Norge sammenliknet med andre land. De oppgaver som foreligger om utviklingen fra første halvår 1972 til første halvår 1973 tyder på stor ulikhet i kostnadsutviklingen målt i norske kroner fra land til land. I forhold til de land som devaluerte i begynnelsen av 1973, særlig Sverige og Sambandsstatene, har Norge svekket sin stilling.

6. Forholdene på arbeidsmarkedet.

Tabell 7 g viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-europeiske land, både absolutt og i forhold til antall sysselsatte. Av disse tallene, som gjelder for 5-årsperioden 1966—1970 og året 1971, går det klart fram at Norge har tapt svært lite på konflikter. I enkelte andre land har derimot konfliktene skapt betydelig større problemer.

Det er liten grunn til å anta at utviklingen etter 1971 endrer noe på dette bildet.

En slik sterk grad av arbeidsro gir Norge et konkurransemessig fortrinn for land med større uro på arbeidsmarkedet.

Tabell 7 f. Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industri i Norge og konkurrerende land i n.kr. Endring i prosent.

	1967—1972	1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1. halvår 1972—1. halvår 1973
Norge	38,9	4,1	2,4	10,4	9,6	7,7	3,6
Sverige	23,9	3,8	2,4	- 2,0	9,2	8,9	-3,5
Danmark	..	..	..	10,0	12,7	3,5	..
Finland	2,1	-14,2	-1,1	6,8	10,4	2,0	6,8
Belgia	42,1	- 0,1	2,5	13,2	13,1	(8,4)	..
Nederland	..	- 2,8	1,8	3,4	7,6	..	..
Sveits	..	..	-3,2	1,7	12,9	7,0	7,4
Frankrike	14,2	6,2	-0,1	- 2,1	5,0	4,8	3,1
Vest-Tyskland	48,8	- 1,5	5,5	21,4	11,3	6,0	4,7
Italia	41,7	- 2,4	7,8	13,6	12,5	5,4	1,7
Storbritannia	19,9	-10,5	5,3	13,6	7,8	3,9	..
Sambandsstatene	10,5	4,1	3,9	6,0	0,9	-4,5	-9,2

Kilde: Main Economic Indicators og Economic Outlook, OECD. Direct and total wage costs for workers, International survey 1961—1971, utgitt av Svenska Arbetsgivareföreningen.

Merknad: For Norge er tallene for 1967—1972 beregnet på grunnlag av nasjonalregnskapet.

For Frankrike, Vest-Tyskland, Italia, Storbritannia og Sambandsstatene er tallene for 1967—1. halvår 1973 tatt fra Economic Outlook.

For Sverige, Danmark, Finland, Belgia, Nederland og Sveits er tallene for 1967—1972 beregnet på basis av endringer i lønnskostnader pr. arbeidet time, sysselsetting og produksjonsindeksen.

Utviklingen i 1. halvår 1973 for Norge, Sverige, Finland og Sveits er beregnet på grunnlag av endringer i timefortjeneste, sysselsetting og produksjonsindeksen.

Tabell 7 g. Antall konflikter og tapte arbeidsdager. Gjennomsnitt 1966—70 og året 1971.

	Konflikter		Tapte arbeidsdager			
			Antall (1000)		Pr. 1000 syssels.	
	1966—70	1971	1966—70	1971	1966—70	1971
Østerrike	—	—	31	2	13	1
Belgia	88	184	535	1240	146	328
Danmark	37	31	43	21	19	9
Finland	132	838	224	2711	105	1261
Frankrike	2296	4358	2673	4388	134	213
Vest-Tyskland	—	—	157	4484	6	168
Italia	3274	5598	17677	12949	931	685
Norge	8	10	19	9	13	6
Nederland	33	15	64	97	14	21
Sverige	43	60	124	839	33	217
Storbritannia	2691	2228	5540	13551	222	557
Sveits	2	11	1	7	1	2

Kilde: Year Book of Labour Statistics, 1972.

KAPITTEL 8

Konjunktursituasjonen.

1. Verdensøkonomien.

I den vestlige verden var 1973 et høykonjunkturår. Oppgangen hadde da vart siden vinteren 1971/72 i Vest-Europa, og noe lenger i Sambandsstatene. Den mest ekspansive fasen av konjunkturoppgangen ble passert i løpet av 2. halvår 1972 og de første månedene av 1973. Veksttakten var da svært høy. Mangel på ledig produksjonskapasitet og til dels også etterspørselsvirkningene av ulike prisdempende tiltak førte imidlertid til at veksten ble merkbart dempet mot slutten av 1973; antakelig svarte den i 2. halvår 1973 gjennomsnittlig omtrent til kapasitetsveksten. Prisstigningen som var høy i 1972, forsterket seg ytterligere i 1973.

Etter OECD's anslag offentliggjort i desember i fjor steg bruttonasjonalproduktet i europeiske OECD-land under ett med 6 pst. fra 1972 til 1973, mot gjennomsnittlig 5 pst. i perioden 1959—71. For Sambandsstatene var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 6 og 4 pst., for Japan 11 og 11 pst. og for alle OECD-land under ett 6¾ og 4¾ pst.

Allerede før de arabiske land varslet om redusert eksport av råolje, var den alminnelige oppfatning at produksjon og etterspørsel ville stige atskillig svakere i 1974 enn året før både i Sambandsstatene, Japan og i de aller fleste vest-europeiske land. Blant annet regnet OECD med dette i den tidligere omtalte prognose offentliggjort i desember 1973, gjengitt i tabell 8 a. I denne prognosen er det ikke tatt hensyn til eventuelle virkninger av reduserte oljetilførsler til det enkelte land og bare delvis til de direkte og indirekte effekter av den prisøking på råolje som har funnet sted. Prognosen viser for hele OECD-området under ett en vekst i bruttonasjonalproduktet på 3¾ pst. fra 1973 til 1974, mot hele 6¾ pst. foregående år. Beregningsutvalget kjenner til at OECD senere har justert sine anslag nedover.

I den første tid etter at de arabiske land hadde satt i verk sin oljeaksjon, kom det fra fra mange land svært pessimistiske spådommer om utviklingen i 1974. Noen land justerte offisielt ned sine prognoser; i begynnelsen av desember regnet således myndighetene i Sam-

Tabell 8a. Veksten i bruttonasjonalproduktet i en del OECD-land. Prosentvis volumendring.[1])

	Årlig gj.-snitt 1960—1971	Fra foregående år			Fra foregående halvår, sesongkorrigert og årlig rate		
		1972	1973	1974	1973 II	1974 I	1974 II
OECD-landene under ett	4,8	5,7	6¾	3¾			
Sambandsstatene	3,9	6,1	6	2¼	3	2	2
Canada	4,9	5,8	7¼	5½	4¾	6	5½
Japan	11,1	9,6	11	7½	7	7	9
Europeiske OECD-land under ett	4,9	4,3	6	4¾			
Frankrike	5,8	5,5	6¼	5½	6	5½	5½
Vest-Tyskland	4,9	3,0	6¼	3¼	1½	3½	3¾
Italia	5,5	3,5	5¼	7¼	10	6½	6¼
Storbritannia	2,9	3,0	6¾	3½	3	3¼	4¼
Belgia	4,9	4,9	6	5			
Danmark	4,8	5,0	4½	4			
Finland	5,2	6,8	6	4¾			
Nederland	5,3	4,4	4	3½			
Norge	5,0	4,3	4	5½			
Sverige	4,3	2,1	4¼	5½			
Sveits	4,6	5,7	4¾	3¼			
Østerrike	4,9	6,4	6	4½			
Irland	4,0	3,0	6	4½			

[1]) Kilde: OECD Economic Outlook nr. 14, desember 1973. I anslagene for 1974 er virkningene av den reduserte oljetilførsel fra Midt-Østen ikke innarbeidet.

bandsstatene med en vekst på 1—2 pst. fra 1973 til 1974, mens Japan og Vest-Tyskland ikke ventet noen produksjonsvekst i det hele tatt. Senere har oljesituasjonen endret seg, og så langt en har oversikt over situasjonen i dag ser det ikke ut til at produksjonsutviklingen i 1974 vil bli særlig hemmet av mangel på olje. Derimot er det blitt mer og mer klart at den kraftige prisøkingen på råolje og andre råvarer i løpet av det siste året kan få kontraktive følger. Dels er det sannsynlig at prisstigningen vil redusere forbrukernes reelle kjøpekraft, dels er det fare for at myndighetene i de land som importerer olje, stilt overfor sterk prisstigning og muligheter for store underskott på driftsregnskapet, vil ledes til å føre en svært stram økonomisk politikk. På den annen side er det sannsynlig at sterke krefter vil gå inn for en mer ekspansiv politikk dersom etterspørsels- og produksjonssvikten skulle bli så alvorlig at den fulle sysselsetting kommer i fare. Utviklingen i 1974 synes i det hele tatt å avhenge sterkt av politiske faktorer, og prognoser for produksjonsveksten må av den grunn bli svært usikre. Forholdene i Storbritannia er et spesielt usikkerhetsmoment.

Beregningsutvalget antar, i lys av ovenstående betraktninger og informasjon som utvalget har mottatt, at veksttakten i OECD-området under ett i år vil bli lavere enn angitt i OECD-prognosen fra desember. Når dette skrives i midten av februar, synes det rimelig å regne med en volumvekst i det samlede bruttonasjonalprodukt i intervallet 1—3 pst. for Vest-Europa fra 1973 til 1974. I Sambandsstatene regnes det offisielt med en vekst fra 1973 til 1974 på 1 pst. Disse anslag innebærer at veksten i løpet av året 1974 vil bli ytterst svak. Det er grunn til å tro at dette særlig vil gjelde 1. halvår, mens produksjonen kan ventes å ta seg noe opp igjen i 2. halvår. Prisstigningen på ferdigvarer, og dermed økingen i levekostnadene, kan i mange land bli vel så sterk fra året 1973 til året 1974 som den var fra 1972 til 1973, trass i at prisstigningen på råvarer antakelig vil bli betydelig svakere. Råvareprisene på enkelte landbruksvarer kan komme til å falle i løpet av året.

2. Norsk økonomi.

Også for Norge ble 1973 et høykonjunktur-år med stor aktivitet, men veksten i 1973 var mindre enn i de fleste land. Dette skyldes hovedsakelig det forhold at Norge i de senere årene har hatt en jamnere vekst enn mange andre land, slik at kapasitetsutnyttingen i Norge var høy allerede da den internasjonale oppgangen tok til. Vekstimpulsene i 1. halvår 1973 kom i første rekke fra utenlandsetterspørselen, mens innenlandsetterspørselen bare steg svakt. Fra våren og sommeren av kom imidlertid investeringsetterspørselen sterkere inn i bildet.

Utviklingen på valutamarkedet i 1973 medførte en øking av den norske krones internasjonale verdi på bortimot 8 pst. i løpet av året. Dette førte til en mindreinntekt for skipsfarten og for mange andre konkurranseutsatte bedrifter. I de viktigste eksportnæringene steg imidlertid prisene på verdensmarkedet såvidt sterkt at dette mer enn oppveiet virkningene av kroneoppgangen. Oljesituasjonen mot slutten av fjoråret hadde bare ubetydelige konsekvenser for produksjonen totalt sett.

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser en øking i det private konsum målt i faste priser på bare 1,8 pst. fra 1972 til 1973. Det offentlige konsum steg etter foreløpige anslag med 4,4 pst. fra 1972 til 1973, mot 5,1 pst. foregående år. Bruttoinvesteringene i fast kapital i alt økte i faste priser med 12,9 pst. fra 1972 til 1973, mens det fra 1971 til 1972 var en nedgang på 4,6 pst. De sterke svingningene skyldes i vesentlig grad investeringene i skipsfarten. Investeringene utenom skip og båter var i 1973 nær 10 pst. høyere og i 1972 5,5 pst. høyere enn foregående år. Den totale lagerbeholdning økte sterkere fra 1972 til 1973 enn fra 1971 til 1972. En sterk nedbygging av eksportvarelagrene i 1972 bremset veksten i det totale lageropplegg dette året.

Etter foreløpige oppgaver økte bruttonasjonalproduktet med 3,9 pst. fra 1972 til 1973. En stor del av veksten skyldes sjøfarten der bruttoproduktet økte med 8,2 pst. For de øvrige næringer under ett ble veksten 3,4 pst. mot 3,8 pst. fra 1971 til 1972. I industrien, inkl. raffinering av jordolje og produksjon av jordoljeprodukter, ble veksten 3,4 pst. mot 3,1 pst. året før.

I følge Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser steg tallet på sysselsatte fra 1 644 000 i 4. kvartal 1972 til 1 660 000 i 4. kvartal 1973. I industrien gikk sysselsettingen opp fra 387 000 til 392 000. Arbeidsmarkedet ble merkbart strammere i løpet av året. Tallet på ledige plasser økte, og mot slutten av 1973 var den registrerte arbeidsløshet usedvanlig lav for årstiden.

Hvis den internasjonale produksjonsveksten i 1974 blir så svak som skissert foran, antar Beregningsutvalget at norsk vareeksport i 1974 vil stå overfor et vesentlig mindre ekspansivt marked enn i 1973. Likevel er utsiktene for norsk vareeksport i 1974 ikke dårlige, etter utvalgets mening. En stor del av produksjonen er forhåndssolgt på langsiktige kontrakter og til gode priser, slik at det kan regnes med solid volumvekst i eksporten gjennom

storparten av 1974. De oppnådde eksportpriser vil bli vesentlig høyere i 1974 enn i 1973. Men også importprisene vil stige. Utviklingen på fraktmarkedet vil etter alt å dømme føre til vesentlig lavere eierinntekt i skipsfarten i 1974 enn året før.

Bedømt ut fra investeringstellingen i november 1973 ser det ut til at bedriftene i industri og bergverk planlegger å øke sine investeringer kraftig fra 1973 til 1974. Selv om investeringene i forbindelse med Nordsjøoljen holdes utenfor, planlegges det betydelig øking. De planlagte investeringene for 1974 i utvinning av råolje og naturgass, raffinering av jordolje samt produksjon av jordolje og kullprodukter er høyere enn de planlagte investeringene i hele resten av industrien.

Hovedsakelig som følge av den kraftige øking i levekostnadene som må ventes ut over våren (se kap. 6), er det grunn til å regne med svak vekst i det private konsumet i første del av 1974. Den samlede offentlige etterspørsel etter varer og tjenester vil gi om lag samme vekstimpuls i 1974 som i 1973. Sett på bakgrunn av den samlede etterspørselsutvikling må det ventes et økt underskott på driftsbalansen i 1974.

En har ovenfor, som ellers i innstillingen, forutsatt at den økonomiske politikk i 1974 vil bli ført etter de linjer som var trukket opp ved årsskiftet.

KAPITTEL 9

Prognoser for 1974: Beregningsutvalgets forutsetninger.

1. Beregningsmodellen.

Som ved tidligere inntektsoppgjør har Beregningsutvalget også denne gang utarbeidd et sett av prognoser for virkningen på priser, inntekter og inntektsfordeling av alternative økinger i jordbrukspriser og i utbetalt lønn pr. årsverk. Prognosene er denne gang utarbeidd ved hjelp av modellen PRIM III, som er en aggregert versjon — spesielt tilpasset pris- og inntektsanalyser — av Statistisk Sentralbyrås nye prognose- og planleggingsmodell MODIS IV.

Fordi Prim III bygger på Modis IV, gir den en vesentlig mer detaljert og omfattende beskrivelse av den norske økonomi enn modellene PRIM I og II som Beregningsutvalget tidligere har brukt. Dette bør kunne resultere i bedre prognoser, men medfører samtidig at de forutsetninger Beregningsutvalget ønsker å bygge sine prognoser på, må spesifiseres noe annerledes og i større detalj enn før. I andre henseender skiller bruken av den nye modell seg lite fra bruken av de tidligere.

For prisprognosene som Beregningsutvalget skal gi, er det således ikke noen stor forskjell på beregningene ved hjelp av PRIM I og II og den nye PRIM III. Den viktigste forskjellen ligger i at PRIM III arbeider med et mer spesifisert materiale slik at bl.a. avgifter og subsidier kan behandles på en bedre måte. Beregningen av inntektsutviklingen er noe annerledes i PRIM III, idet PRIM III tar hensyn til at produksjonsvolumet i de fleste næringer, gjennom konsumetterspørselen, vil være påvirket av ulike lønns- og jordbruksprisalternativer. PRIM I og II bygde på at produksjonsvolumet ville være uavhengig av alternative lønnssatser og jordbrukspriser.

Selv om en denne gang antakelig har en bedre modell å støtte seg til enn tidligere, må Beregningsutvalget likevel understreke den usikkerhet som nødvendigvis knytter seg til slike prognoser. Usikkerheten skyldes at numeriske modeller — som PRIM og MODIS — aldri kan gi mer enn tilnærmet korrekt beskrivelse av sammenhengene i det økonomiske liv, og resultatene avhenger blant annet av holdbarheten av den teori modellen bygger på. Men usikkerheten skyldes også at prognosene bygger på en rekke forutsetninger i form av forhåndsanslag for utviklingen i en del størrelser (utenlandspriser, investeringer m.v.) som sammen med utviklingen i utbetalt lønn og jordbruksprisene blir avgjørende for pris- og inntektsutviklingen i prognoseåret. Hvis valget av forutsetninger svikter, vil også prognosene bli feil. En spesiell usikkerhetsfaktor i år er at PRIM III er ny og uprøvet, blant annet har en manglet historiske tallserier til støtte ved valget av forutsetninger for prognosene.

2. Forutsetninger.

Generelt.

I forståelse med sine oppdragsgivere har Beregningsutvalget denne gang — i motsetning til tidligere— innskrenket seg til å lage prognoser bare for 1974. Usikkerheten i utviklingen på utenlandsmarkedene er i øyeblikket så

stor at prognoser for pris- og inntektsutviklingen i 1975 må bli lite å stole på.

Prognosene for 1974 er, som vanlig, utarbeidet under alternative forutsetninger om lønns- og jordbruksprisutviklingen. Det er regnet på 3 ulike lønnsalternativer, karakterisert ved en øking i utbetalt lønn pr. årsverk fra 1973 til 1974 på henholdsvis 8 pst., 12 pst. og 16 pst. Hvert av disse alternativene er kombinert med økinger i jordbruksprisene på 8 pst. og 12 pst. I alt er det således regnet på 6 alternativer. Det er i alle alternativer forutsatt at lønnsøkingen er prosentvis like sterk i alle næringer. En gjør oppmerksom på at forutsetningene om lønnsalternativer denne gang refererer seg til utbetalt lønn. I tidligere rapporter har Beregningsutvalgets lønnsalternativer referert seg til bedriftenes lønnskostnader som inkluderer arbeidsgiveravgift til folketrygden m.v.

For å komme fram til en pris- og inntektsprognose ved hjelp av PRIM III må det, i tillegg til forutsetninger om lønns- og jordbruksprisutviklingen, gjøres forhåndsanslag om utviklingen i en rekke andre pris- og inntektsbestemmende faktorer. Beregningsutvalget har basert disse forhåndsanslag på en generell forutsetning om at den nåværende økonomiske politikk vil bli ført videre uforandret. Ellers har en gått fram på følgende måte: (i) Forhåndsanslag for utviklingen i utenlandsprisene, visse hjemmepriser som modellen ikke oppfatter som kostnadsbestemt, og fortjenestesatsene («bruttoeierinntekt pr. produsert enhet») i de skjermede næringer er gjort av Beregningsutvalget etter beste skjønn. Når det gjelder utenlandsprisene, er forhåndsanslagene gjort i samråd med representanter for Handelsdepartementets avdeling for utenrikshandel. (ii) For andre grupper av variable som det må gjøres forhåndsanslag for, har Beregningsutvalget — uten selvstendig vurdering — valgt å bygge på anslag gitt av Økonomiavdelingen i Finansdepartementet. Dette gjelder forhåndsanslagene om den realøkonomiske utvikling i 1974, som baserer seg på en vurdering foretatt av Økonomiavdelingen i januar under forutsetning av uendret økonomisk politikk. De «politikkbestemte størrelser» som følger av forutsetningen om uforandret økonomisk politikk (bl.a. skatte- og avgiftssatser, stønadssatser m.v.), er også fastlagt av Økonomiavdelingen.

Det må sterkt understrekes at utvalgets prognoser for pris- og inntektsutviklingen i 1974 framstår som de mest sannsynlige bare under den forutsetning at forhåndsanslagene som utvalget bygger på, viser seg å slå til. Spesielt forutsetter utvalgets prognoser at myndighetene i løpet av året ikke treffer økonomisk-politiske tiltak som fører til endringer i noen av de anslagene som er lagt til grunn ved disse beregningene.

Utenlandspriser.

Hovedtrekkene i utvalgets forutsetninger om utviklingen i eksport- og importpriser i 1974 er gitt i tabellene 9a og 9b. Tallene er til dels gitt for svært sammensatte vare- og tjenestegrupper. For et år som 1974, da det kan ventes store og ulike bevegelser i de enkelte vare- og tjenestepriser, vil det innenfor hver av gruppene kunne skjule seg store forskjeller i prisutviklingen for de enkelte varer og tjenester. Dette forhold vil bidra til større usikkerhet enn vanlig ved modellberegningene når en benytter seg av en aggregert modell som PRIM III.

Det framgår av tabellene at Beregningsutvalget regner med en sterk stigning både i eksport- og importprisene fra 1973 til 1974. Prisutviklingen i løpet av 1973 viste en kraftig øking for de fleste varer og tjenester. Prisøkingen var særlig sterk i årets siste kvartal. Det betyr at prisøkingen for en vare fra 1973 til 1974, målt som årlig prosentvis endring, må bli sterk selv om eksport- og importprisene skulle stabilisere seg på nivået ved årsskiftet. Beregningsutvalgets anslag forutsetter at eksport- og importprisene vil fortsette å stige i 1974, men utelukker ikke at stigningen for en del gruppers vedkommende kan bli avløst av fall mot slutten av året. Mens eksportprisene steg sterkere enn importprisene i 1973, impliserer Beregningsutvalgets anslag at det motsatte vil skje i 1974.

Tabell 9 a. Gjennomsnittlige eksportpriser. Antatt prosentvis endring fra året 1973 til året 1974.

1. Fiskeprodukter	16
2. Råvarer, halvfabrikata utenom oljevirksomhet	21
3. Råolje og naturgass	176
4. Bearbeidede varer uten skip	10
5. Nye skip	13
6. Utlendingers konsum i Norge	8
7. Andre tjenester	7
8. Bruttofrakter	÷4
9. Eldre skip	÷20
Eksport i alt	8
Herav	
Varer uten skip i alt	21
Varer uten skip og uten oljevirksomhet	16

Tabell 9 b. Gjennomsnittlige importpriser. Antatt prosentvis endring fra året 1973 til året 1974.

1. Matvarer, drikkevarer, tobakk	27
2. Brenselsstoffer	110
3. Andre råvarer	19
4. Kjemiske produkter	14
5. Bearbeidde varer	23
6. Maskiner og transportmidler	6
7. Forskjellige ferdigvarer	20
8. Nordmenns konsum i utlandet	7
9. Annet	7
10. Skip	12
11. Skipsfartens utgifter ute	6
12. Oljeutv. utgifter i utlandet	10
Import i alt	18
Herav import av varer uten skip	25

Det er alltid vanskelig å gi pålitelige forhåndsanslag for utviklingen i utenlandsprisene. Beregningsutvalget vil understreke at vanskeligheten i 1974 er enda større enn vanlig. Det er i første rekke utviklingen på oljemarkedet i den senere tid som skaper usikkerheten. Riktig nok er det i dag grunn til å anta at man ikke vil få så store forsyningsproblemer for råolje og oljeprodukter som det en stund så ut til. Likevel er det økonomiske konjunkturbildet i verden svært uklart, se kapittel 8, og de internasjonale pristendensene er tilsvarende vanskelige å forutse. Til dette kommer at den sterke prisøkingen på råolje og en del andre råvarer nødvendigvis må føre til endringer i de relative priser på en rekke varer og tjenester. Særtrekket ved disse endringene vil trolig være at oljeprodukter og varer som produseres med stor direkte og indirekte innsats av energi, vil få den sterkeste prisøkingen. Følgene av denne tilpasningsprosessen for eksport- og importprisene i 1974 er vanskelig å vurdere.

Hjemmepriser.[1])

For varer og tjenester som produseres i Norge og leveres på det innenlandske marked («hjemmevarer») må prisene ved bruk av PRIM III dels anslås på forhånd, dels blir de beregnet av modellen. De priser på hjemmevarer som bestemmes av modellen er alle «kostnadsbestemte hjemmepriser», dvs. alle priser som antas å bli bestemt helt ut av produksjonskostnadene. De priser på hjemmevarer som må anslås på forhånd kan deles inn i tre grupper: (i) «regulerte hjemmepriser», dvs. priser som blir fastsatt ved offentlig beslutning, herunder priser på produkter fra offentlig tjenesteytende virksomhet, (ii) «konkurransebestemte hjemmepriser», dvs. hjemmepriser som kan antas å følge eksport- eller importprisen på tilsvarende produkter, (iii) «konkurranse- og kostnadsbestemte priser», dvs. priser som blir sterkt influert av eksport- eller importprisene på tilsvarende varer, men hvor produsenten likevel har en viss frihet til også å la produksjonskostnadene influere på prisfastsettingen.

Beregningsutvalgets forutsetninger om utviklingen fra 1973 til 1974 i «regulerte hjemmepriser» er gitt i tabell 9 c. For noen vare- og tjenesteposter har en antatt at prisutviklingen vil være uavhengig av hvor sterk lønnsstigningen blir. For andre vare- og tjenestepriser har en antatt at prisstigningen i noen grad vil avhenge av lønnsutviklingen. I slike tilfelle har en regnet med ulike forhåndsanslag for prisene svarende til de enkelte lønnsalternativer. Forutsetningene er valgt av Beregningsutvalget og gir ikke uttrykk for noen politisk beslutning.

Tabell 9 c. Regulerte hjemmepriser. Anslått prosentvis endring fra 1973 til 1974 ved ulike alternativer for øking i utbetalt lønn pr. årsverk.

	Lønnsalternativer		
	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Elektrisitet, post- og teletjenester	4	4	4
Transport	9	10	11
Gebyrer	8	12	16
Boligtjenester	11	11	11
Andre prisregulerte varer og tjenester	3	3	3

Til gruppen «konkurransebestemte hjemmepriser» har Beregningsutvalget regnet prisene på de fleste produkter fra tradisjonell eksportindustri så som tømmer, mineraler, papirmasse etc. For disse produkter har en antatt at hjemmeprisen vil endre seg i takt med eksportprisen. Til samme gruppe har Beregningsutvalget videre regnet hjemmeprisen på varene tobakk, sjokolade og brennstoffer, som en har antatt vil følge endringen i de respektive importpriser. Priser på produkter fra fiske og fangst til innenlandske anvendelser er antatt å ville øke med 18 pst. fra 1973 til 1974.

[1]) Hjemmepris er betegnelsen på prisen på en norskprodusert vare eller tjeneste levert til innenlandske anvendelser. I motsetning til PRIM I og II kan en i PRIM III anta forskjellig pris på en og samme vare eller tjeneste alt etter om den importeres, eksporteres eller produseres og leveres innenlands.

Beregningsutvalgets forutsetninger om utviklingen fra 1973 til 1974 i «konkurranse- og kostnadsbestemte hjemmepriser» framgår av tabell 9 d. Det dreier seg her om priser på varer som står i en kostnadsmessig mellomstilling: Varene har utenlandsk konkurranse på hjemmemarkedet og hjemmeprisene påvirkes derfor av importprisene på tilsvarende produkter, men ikke sterkere enn at produsentene i noen grad kan la sin prisfastsetting bli influert av kostnadsutviklingen. I sine forhåndsanslag har Beregningsutvalget tatt hensyn til dette ved skjønnsmessig å regne med at stigningen i disse hjemmepriser vil bli sterkere jo sterkere lønnsstigningen blir. Anslagene er gitt særskilt for to grupper av varer. Gruppen «investeringsvarer» omfatter vesentlig produkter fra verkstedindustrien. Gruppen «konsumvarer» inneholder tekstilvarer, vaskemidler, plast m.v.

Tabell 9 d. Konkurranse- og kostnadsbestemte hjemmepriser. Anslått prosentvis endring fra 1973 til 1974 ved ulike alternativer for øking i utbetalt lønn pr. årsverk.

	Lønnsalternativer		
	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Investeringsvarer	11	13	15
Konsumvarer	16	18	20

Også for de prisanslagene for hjemmevarer som er lagt fram her, vil utvalget understreke usikkerheten ved anslagene. Usikkerheten skyldes både at situasjonen i 1974 er vanskelig å bedømme og at tilbakegående tallserier for hjemmeprisene ikke har vært tilgjengelig ved utarbeiding av anslagene.

Bruttoeierinntekt (eierinntekt inkl. kapitalslit) pr. produsert enhet i skjermede næringer.

Som nevnt foran, krever PRIM III et forhåndsanslag på eierinntektsutviklingen i bedrifter som en antar vil kalkulere prisene på de varer og tjenester som selges på det innenlandske marked ut i fra produksjonskostnadene.

Ved tidligere års prognoser har Beregningsutvalget regnet med at eierinntekten i de skjermede næringer utgjør en konstant andel av faktorinntekten. Ved prognosene i år har en valgt å bygge på en liknende tankegang. Det innebærer at eierinntekten pr. produsert enhet levert innenlands antas å stige like sterkt som utbetalt lønn pr. produsert enhet, hvilket er det samme som utbetalt lønn pr. årsverk korrigert med den ventede produksjonsøking pr. årsverk som for de skjermede næringer er anslått til 2,5 pst. i 1974. For de ulike lønnsalternativer har derfor Beregningsutvalget regnet med de endringer i bruttoeierinntekt pr. produsert enhet som framgår av tabell 9 e. Det er antatt at den prosentvise endring i eierinntekten pr. produsert enhet vil være den samme i alle næringer som kalkulerer hjemmeprisene ut fra kostnadene.

Tabell 9 e. Bruttoeierinntekt pr. produsert enhet levert innenlands i næringer som produserer varer med kostnadsbestemte hjemmepriser. Antatt prosentvis endring fra 1973 til 1974 ved ulike alternativer for øking i utbetalt lønn pr. årsverk.

	Lønnsalternativer		
	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Antatt eierinntekts-utvikling	5,5	9,5	13,5

I prognosene fra tidligere år ble det antatt at alle produkter fra skjermede næringer, og ingen andre produkter, hadde kostnadsbestemte priser. Denne gang blir forutsetningen om kostnadsbestemte priser antatt å gjelde bare en del av de skjermede næringer, idet de skjermede næringssektorer som produserer varer og tjenester med regulerte priser danner et unntak. Samtidig forutsettes det nå, i motsetning til tidligere, at prisene blir kostnadsbestemt også i noen av de hjemmekonkurrerende næringene, særlig visse konsumvareproduserende næringer. De forhåndsanslag som er gitt i tabell 9 e blir brukt i alle tilfelle da hjemmeprisene forutsettes å være kostnadsbestemt.

Realøkonomiske forutsetninger.

Som tidligere nevnt, forutsetter bruk av PRIM III at det blir gitt forhåndsanslag også for en del realøkonomiske størrelser. Det gjelder først og fremst anslag for endringer i etterspørselskomponenter som modellen tar som gitt, uavhengig av pris- og inntektsutviklingen, nemlig volumutviklingen i eksport, investeringer og offentlig konsum. Videre må det gis forhåndsanslag for produktivitetsutviklingen og importens andel av total tilgang av varer og tjenester på det norske marked. Et sammendrag av de forhåndsanslag som er gjort, er gjengitt i tabell 9 f.

På grunnlag av forhåndsanslagene for de realøkonomiske størrelser og for de tidligere omtalte pris- og inntektsbestemmende faktorer, beregner modellen prognoser for bruttonasjonalproduktet, privat konsum, importen, sysselsettingen og produksjonsutviklingen i de enkelte næringer. Prognosene for det private konsum, importen, sysselsettingen og produksjonsutviklingen vil således blant annet av-

henge av de forutsetninger som gjøres om utfallet av inntektsoppgjørene. Siden Beregningsutvalget opererer med alternativer for jordbrukspriser og lønninger, vil også disse prognoser framkomme i flere alternativer.

Tabell 9 f. Prosentvis endring i volum fra året før. Nasjonalregnskapstall 1973, anslag for 1974.

	1973	1974
Bruttoinvestering i fast realkapital, i alt	20,9	6
Foretak utenom sjøfart og oljeutvinning	5,5	4,5
Offentlig konsum	4,4	4
Eksport, i alt	9,7	6
Av dette: Vareeksport	12,0	6

På dette punkt skiller PRIM III seg vesentlig fra de tidligere brukte modeller PRIM I og PRIM II. Mens de tidligere modeller forutsatte h e l e den realøkonomiske utvikling fastlagt ved forhåndsanslag og således upåvirkelig av inntektsoppgjørene, forutsetter PRIM III — mer realistisk — at utfallet av inntektsoppgjørene kan påvirke det private konsum og dermed indirekte produksjonsutviklingen og, via volumutviklingen, også eierinntekten. Men også PRIM III ser bort fra en del viktige sammenhenger som åpenbart er til stede mellom pris- og inntektsstørrelser på den ene siden og volumstørrelser på den annen. Slik Beregningsutvalget har brukt modellen er det f.eks. ikke tatt hensyn til at utfallet av inntektsoppgjørene kan få konsekvenser for investeringsog etterspørselsutviklingen og også på denne måten påvirke produksjons- og eierinntektsutviklingen. Det er derfor ikke nødvendigvis realistisk, som Beregningsutvalget gjør, å basere sine prognoser på at det vil bli ført en ganske bestemt økonomisk politikk som er gitt uavhengig av utfallet av inntektsoppgjørene. Det er selvsagt fullt tenkelig at inntektsoppgjørene kan få et utfall med slike realøkonomiske konsekvenser at myndighetene velger å legge om politikken. De realøkonomiske forutsetninger som Beregningsutvalget har valgt å gjøre for prognosene, og konsekvensene av disse forutsetninger for konsum- og produksjonsutviklingen, må ses i dette lys.

Som tidligere forklart, har Beregningsutvalget uten egentlig selvstendig vurdering fulgt Økonomiavdelingen i Finansdepartementet i valg av forhåndsanslag for realøkonomiske størrelser. Anslagene bygger på at den økonomiske politikk som nå føres, vil bli fortsatt uforandret gjennom hele 1974. De bygger videre på en vurdering av konjunktursituasjonen og utsiktene for prisutviklingen på verdensmarkedet som er i tråd med Beregningsutvalgets bedømmelse slik denne er gjengitt foran. Det er endelig opplyst at forhåndsanslagene antas å være forenlige med en utvikling i jordbrukspriser og lønninger som svarer noenlunde til Beregningsutvalgets midtalternativer.

KAPITTEL 10

Prognoser for 1974: Resultater.

Bakgrunnen for prognosene.

Med utgangspunkt i de forutsetninger og forhåndsanslag som er gjengitt foran, har Beregningsutvalget utarbeidet prognoser for utviklingen i priser og inntekter i 1974 under alternative forutsetninger om lønns- og jordbruksprisutviklingen. Prognosene er utarbeidet ved hjelp av prognosemodellen PRIM III. Forskjellen mellom denne modellen og de prognosemodeller Beregningsutvalget tidligere har brukt, er kort omtalt foran.

Det er regnet på 3 ulike lønnsalternativer, karakterisert ved lønnsøkinger fra 1973 til 1974 på henholdsvis 8 pst., 12 pst. og 16 pst. Hvert av disse alternativene er kombinert med økinger i jordbruksprisene på 8 pst. og 12 pst. I alt er det således regnet på 6 alternativer. I noen sammenhenger har utvalget dessuten undersøkt et alternativ med 12 pst. lønnsøking kombinert med 10 pst. øking av jordbruksprisene. Alternativene for lønnsøkinger refererer seg til prosentvis endring i u t b e t a l t l ø n n p r. å r s v e r k. Siden arbeidsgiveravgiften til folketrygden i 1974 ikke er endret fra året før, kan de for dette år også tolkes som prosentvise endringer i bedriftenes lønnskostnader. Endring i jordbruksprisene gir uttrykk for den gjennomsnittlige endring i prisene fra produsent på de produkter jordbruket (inklusive mjølkeforedling) leverer. Valget av alternativer for beregningene skal tjene som illustrasjoner og representerer selvsagt ingen meningsytring om hvilket utfall årets inntektsoppgjør bør få. Alle tall i prog-

nosene gjelder endringer fra kalenderåret 1973 til kalenderåret 1974. Når en skal bruke tallene til å bedømme virkningene av et bestemt utfall av årets inntektsoppgjør, må en først beregne hvilken gjennomsnittlig øking i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk fra 1973 til 1974 som vil bli følgen av dette alternativ. En må ta særskilt hensyn til tidspunktet for når de nye avtaler trer i kraft, den sannsynlige lønnsglidning og det forhold at jordbrukspriser og lønninger allerede ligger over årsgjennomsnittet for 1973.

Beregningsutvalgets valg av forutsetninger for prognosene er detaljert beskrevet i kapittel 9. De viktigste forutsetninger kan oppsummeres slik:

a. Prognosene forutsetter «uforandret politikk», dvs. Beregningsutvalget har forutsatt at den økonomiske politikk som nå føres i Norge, vil bli fortsatt uforandret gjennom hele 1974. Noen annen forutsetning har Beregningsutvalget ikke godt kunnet basere seg på. Det er ikke dermed tatt standpunkt til om dette er en realistisk forutsetning eller ikke. Den økonomiske politikken er under løpende overvåking, og Beregningsutvalget går ut fra at den også vil bli vurdert i forbindelse med inntektsoppgjørene. Dersom den økonomiske politikken blir en annen enn Beregningsutvalget har forutsatt, må også prognosene endres. Spesielt har en regnet med uendrede skatte-, avgifts- og subsidiesatser samt uendrede satser for ytelser under folketrygden og andre stønader. Det offentlige konsum er antatt å øke med 4 pst. i volum.
b. Det er antatt at de internasjonale konjunkturer vil forverre seg betydelig, men at dette bare i liten grad vil få realøkonomiske konsekvenser for Norge i 1974. Det er forutsatt en volumøking både i eksporten og i investeringene i fast kapital på 6 pst. fra 1973 til 1974. I forhold til Nasjonalbudsjettet 1974 er eksportanslaget satt litt ned og investeringsanslaget litt opp.
c. Det er forutsatt at eksport- og importprisene vil fortsette å stige enda en tid, og at den registrerte stigning i gjennomsnittsprisene fra 1973 til 1974 vil bli meget sterk. For varer og tjenester i alt er det regnet med en gjennomsnittlig prisstigning på importen på 18 pst. og for eksporten på 8 pst. Det er regnet med fall i skipsfartens fraktinntekter pr. tonn og en svært sterk prisstigning for olje og brenselsstoffer. For varer uten skip og olje og uten import til kontinentalsokkelen er det regnet med en prisstigning for importen på 17 pst. og for eksporten på 16 pst. Forutsetningene om utenlandsprisene innebærer at bytteforholdet overfor utlandet vil forverre seg sterkt.

Beregningsutvalget anser en del av de valgte forutsetninger som usikre. Særlig gjelder dette virkningen av det internasjonale konjunkturtilbakeslag på volumanslaget for eksporten og forhåndsanslagene om utenlandsprisene, som det i år har vært mer vanskelig enn vanlig å ha begrunnet mening om.

Produksjon og sysselsetting.

Med utgangspunkt i de forutsetninger og forhåndsanslag som er gjort, kan det beregnes prognoser for den realøkonomiske utvikling i 1974. Noen hovedtall er gjengitt i tabell 10a sammen med nasjonalregnskapstall for 1973. Anslagene for 1974 gjelder det midterste av de lønns- og jordbruksprisalternativer som Beregningsutvalget har analysert (øking i jordbrukspriser 10 pst., øking i utbetalt lønn pr. årsverk 12 pst.).

Tabell 10 a. Produksjon og sysselsetting. Prosentvis endring i volum fra året før.

	Nasj.regnsk.tall 1973	Anslag 1974
Bruttonasjonalprodukt	3,9	4,2
Do. uten oljevirksomhet[1])	3,9	3,4
Sysselsetting	0,4	0,3
Bruttonasjonalprodukt pr. sysselsatt	3,5	3,9
Do. uten oljevirksomhet[1])	3,5	3,2
Privat konsum	1,8	1,8

[1]) Oljeleting, utvinning og rør-transport av olje.

Etter prognosen vil veksten i det private konsum etter alle lønns- og jordbruksprisalternativer bli noe svakere enn antatt i nasjonalbudsjettet 1974 og i St. prp. nr. 1, tillegg nr. 6 (1973—74).

Forklaringen er først og fremst at det nå ventes sterkere prisstigning, og derfor mindre realøking i de disponible inntekter for konsumformål enn det var grunn til å regne med da den økonomiske politikk for 1974 ble utformet. Fordi konsumveksten blir svakere, vil også veksten i bruttonasjonalproduktet og sysselsettingen bli svakere enn tidligere antatt.

Pris- og inntektsprognoser.

De pris- og inntektsprognoser som følger av Beregningsutvalgets forutsetninger, framgår av tabellene 10b—10g. Prisprognosen finnes i tabellene 10e—10f.

Prisstigningen på verdensmarkedet gjør at det ligger an til en meget sterk prisstigning innenlands i år, selv om jordbrukspriser og lønninger ikke blir forhøyet. Tillegg som blir gitt ved lønns- og jordbruksoppgjørene, vil forsterke prisoppgangen. For den laveste kombinasjon av økinger i jordbrukspriser og lønninger som Beregningsutvalget har regnet på (øking fra 1973 til 1974 på 8 pst. både i jordbrukspriser og lønn pr. årsverk), angir prognosen at konsumprisnivået vil stige med 9,6 pst. fra 1973 til 1974. For den høyeste kombinasjon som er undersøkt (12 pst. øking i jordbruksprisene, 16 pst. øking i lønn pr. årsverk), viser prognosen en konsumprisstigning på 13,3 pst. De andre alternativer viser stigninger som ligger mellom disse ytterpunkter. En sammenlikning mellom alternativene viser at en ekstra lønnsøking på 1 pst. for alle lønnstakere antas å resultere i en ekstra prisstigning på knapt 0,4 pst., og at en ekstra øking i jordbruksprisene på 1 pst. vil resultere i en ekstra prisstigning på noe over 0,1 pst.

Slik prisutsiktene for 1974 er etter beregningene, vil en sterk øking i nominelt utbetalt lønn bare gi en svak øking i reallønnen (utbetalt lønn pr. årsverk deflatert med konsumprisindeksen). Eksempelvis viser beregningene at en nominell lønnsøking på 12 pst. vil gi en reallønnsforbedring på 0,7 pst dersom den kombineres med en øking i jordbruksprisene på 8 pst.; blir jordbruksprisøkingen også 12 pst., blir reallønnsforbedringen 0,3 pst. Det høyeste alternativ Beregningsutvalget har regnet på, en nominell lønnsøking fra 1973 til 1974 på 16 pst. kombinert med en øking av jordbruksprisene på 12 pst, vil etter prognosen gi en reallønnsforbedring på 2,4 pst.

En må regne med at anslagene for eierinntektene har vide usikkerhetsmarginer; de framkommer som restposter og påvirkes derfor av en rekke feilkilder. Prognosene for eierinntekt pr. selvstendig i jordbruk, deflatert med konsumprisindeksen, viser i 1974 positive tall bare for de kombinasjoner av endringer i jordbrukspriser og lønn pr. årsverk som er særlig gunstig for jordbruket. Det kommer av at prisstigningsimpulsene utenfra også rammer jordbrukets inntekter. For eierinntekt pr. selvstendig i fiske og fangst, deflatert med konsumprisindeksen, viser prognosene for 1974 sterk nedgang for alle beregningsalternativer. Prisstigningen gir også her noe av forklaringen, men det avgjørende er at fangstmengdene er forutsatt å bli mindre i 1974 enn i 1973. Anslaget for eierinntekten i fiske er usikkert, fordi både pris- og produksjonsanslaget er usikkert.

Prognosene for eierinntekt utenom jordbruk og fiske viser betydelig øking fra 1973 til 1974 for alle lønns- og jordbruksprisalternativer som Beregningsutvalget har undersøkt. Men utsiktene er svært ulike for ulike næringsgrupper. I de skjermede næringer vil eierinntektene etter prognosen øke noenlunde som lønningene, litt sterkere enn disse ved de laveste lønnsalternativer og litt svakere ved de høyeste.

For utenriks sjøfart må 1974 ventes å bli et dårlig år, med negativ eierinntekt for alle lønnsalternativer. Oljevirksomheten vil i 1974 for første gang vise positive eierinntekter.

Med den sterke økingen som kan ventes i eksportprisene på utenlandske varer som innføres til Norge i 1974, vil eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer utenom sjøfart og oljevirksomhet stige sterkt. Usikkerheten i forhåndsanslagene om utenlandsprisene må imidlertid understrekes. Utenlandsprisene, som spiller en avgjørende rolle for eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer, kan svinge raskt og sterkt og kan komme til å avvike betydelig fra de forhåndsanslagene som Beregningsutvalget har basert sine prognoser på. Med dette forbehold kan det ventes en sterk bedring av lønnsomheten i den konkurranseutsatte industri i 1974. Et inntrykk av utviklingen får en ved å betrakte eierinntekten i konkurranseutsatte næringer utenom utenriks sjøfart og oljevirksomhet uttrykt som prosent av den samlede faktorinntekt (tabell 10c). Denne andelen var 5,5 pst. i 1970 og sank til henholdsvis 4,0 pst. og 3,8 pst. i de dårligere år 1971 og 1972. I 1973 gikk andelen opp igjen til 5,0 pst. Prognosene for 1974 viser fortsatt stigning og for alle lønnsalternativer tall som ligger over nivået i 1970, varierende mellom 7,1 pst. ved en lønnsøking på 8 pst. og 6,0 pst. ved en lønnsøking på 16 pst. Ved

vurderingen av eierinntektene må en ta hensyn til endringene i skattereglene for bedriftene som er behandlet i vedlegget.

Som nevnt er det i forutsetningene for prognosen regnet med en sterk forverring av bytteforholdet overfor utlandet fra 1973 til 1974. Det innebærer at veksten i den samlede inntekt som står til disposisjon, vil bli svakere enn veksten i nettonasjonalproduktet. I prognosene kommer dette til syne ved at veksten i faktorinntekten fra 1973 til 1974, deflatert med konsumprisindeksen, bare blir av størrelsesorden 1—2 pst. ved de ulike lønns- og jordbruksprisalternativer mot 5,5 pst. i 1973.

Med den beskjedne veksten i samlet disponibel realinntekt som kan ventes i 1974, med den forventede utvikling i offentlige inntekter under uendrede skatteregler og med øking i de konkurranseutsatte næringers inntektsandel, blir det liten øking i disponibel realinntekt (inntekt etter skatt, korrigert for prisendringer) for lønnstakerne ved alle de lønns- og jordbruksprisalternativer som er undersøkt, se tabell 10g. For det laveste alternativ som Beregningsutvalget har studert (øking i jordbruksprisene 8 pst., lønnsøking 8 pst.), viser prognosene nedgang i disponibel realinntekt for nesten alle grupper av lønnstakere, uansett inntektstrinn og familietype. For det midterste alternativ (øking i jordbruksprisene 10 pst., lønnsøking 12 pst), viser prognosen øking i disponibel realinntekt for noen lønnstakergrupper og nedgang for andre. Ved dette alternativ vil det bli en øking i disponibel realinntekt på fra + 0,5 pst. til + 2,1 pst. for enslige lønnstakere med inntekt mellom 25 000 kr. og 45 000 kr. og en øking på fra + 0,1 pst. til + 0,9 pst. for de fleste ektepar med 2 barn og inntekt mellom 25 000 kr. og 50 000 kr. Ektepar med 2 barn og inntekt 30 000 kr. i 1973 danner et unntak og vil få en nedgang i disponibel realinntekt på ÷ 0,8 pst. Det vil bli nedgang i disponibel realinntekt på fra ÷ 0,4 pst. til ÷ 2,3 pst. for ektepar med 4 mindreårige barn og med inntekter mellom 25 000 kr. og 50 000 kr., og en nedgang på fra ÷ 1,9 pst. til ÷ 4,0 pst. for lønnstakere med inntekt mellom 75 000 kr. og 100 000 kr. uansett familietype. For det høyeste alternativ som er undersøkt (øking i jordbruksprisene 12 pst., lønnsøking 16 pst.), viser prognosen en øking i disponibel realinntekt som varierer mellom + 1,0 pst. og + 2,0 pst. for flertallet av lønnstakere. Men også ved dette alternativ blir det nedgang i de disponible realinntekter for lønnstakere med høye inntekter og dessuten for ektepar med 4 barn på de fleste inntektstrinn. Årsaken til at utslagene blir så ujamne, er de endringer i systemet for den direkte skattelegging av personer som er gjennomført for 1974, se vedlegget[1]).

En av forutsetningene for Beregningsutvalgets prognoser er at alle satser for stønader og sosiale ytelser vil bli opprettholdt på det nivå de har i dag. Hevingen av grunnpensjonen i folketrygden fra 1973 til 1974 blir med denne forutsetning mindre enn den prisstigning som kan ventes. Prognosene i tabell 10g viser derfor nedgang i disponibel realinntekt for et trygdet ektepar under alle beregningsalternativer. Nedgangen blir sterkere jo sterkere prisstigningen blir, dvs. jo sterkere jordbruksprisene og lønningene stiger. Den er beregnet til ÷ 1,6 pst. ved det laveste alternativ for økinger i jordbrukspriser og lønninger og til ÷ 4,8 pst. ved det høyeste.

---

[1]) Middels og lavere inntekter fikk relativt store skattelettelser, slik at store grupper får en parallell eller sterkere vekst i inntekt etter skatt enn i inntekt før skatt. Skatteletten i kroner og øre var den samme for ektepar med og uten barn, men med uendret barnetrygd betyr skatteletten relativt mindre for barnefamiliene. De høyere inntekter fikk små eller ingen skattelette. Ved sammenlikning mellom ulike inntektsalternativer må en være oppmerksom på et annet forhold. Etter beregninger som er foretatt vil 1 pst. sterkere inntektsvekst føre til om lag 0,7 pst. stigning i disponibel inntekt, noe avhengig av inntekt og forsørgelsesbyrde. Sammenholdes dette med det som tidligere er sagt om prisutviklingen av alternative inntektsøkinger, kan en grovt regne med at disponibel realinntekt stiger med 0,2 pst. når en får en alternativ nominell inntektsøking på 1 pst.

Tabell 10 b. Faktorinntekt etter art. Mill. kroner. Løpende priser. Nasjonalregnskapstall for 1970—73. Prognoser for 1974 ved alternative kombinasjoner av årlige prosentvise endringer 1973—74 i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk.

	Nasjonalregnskapstall				Alternativer for jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk 1974					
					8 pst.			12 pst.		
Øking i jordbrukspriser. Øking i utbetalt lønn pr årsverk.	1970	1971	1972	1973	8 pst.	12 pst.	16 pst.	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Faktorinntekt	58 376	64 910	71 146	80 368	88 831	90 846	92 861	88 955	90 969	92 983
Lønnskostnader i alt	41 795	48 717	54 647	61 575	66 944	69 523	72 103	66 890	69 468	72 048
Utbetalt lønn	37 356	42 705	47 171	52 386	56 954	59 148	61 343	56 908	59 101	61 296
Arb.giveravgift til folketrygden m. v.	4 439	6 012	7 476	9 189	9 990	10 375	10 760	9 982	10 367	10 752
Eierinntekt i alt	16 581	16 193	16 499	18 793	21 887	21 323	20 758	22 065	21 501	20 935
Jordbruk[1])	2 073	2 455	2 618	2 522	2 602	2 506	2 411	2 825	2 729	2 634
Fiske og fangst	807	942	878	1 053	937	924	911	937	924	911
Andre næringer	13 701	12 796	13 003	15 218	18 348	17 893	17 436	18 303	17 848	17 390
Skjermede næringer	9 031	9 408	9 768	10 482	11 709	11 835	11 958	11 676	11 801	11 924
Konkurranseutsatte næringer	4 670	3 388	3 235	4 736	6 639	6 058	5 478	6 627	6 047	5 466
Hjemmekonkurrerende næringer[2])	2 302	2 217	2 411	3 125	4 279	4 151	4 023	4 270	4 143	4 014
Utenriks sjøfart	1 680	1 110	778	1 203	-418	-641	-864	-418	-641	-864
Oljeutvinning m. v.[3])	-240	-347	-249	-454	755	738	722	755	738	722
Andre utekonkurrerende næringer[4])	928	408	295	862	2 023	1810	1 597	2 020	1 807	1 594

[1]) Inkl. mjølkeforedling.
[2]) Skogbruk, hjemmekonkurrerende industri (del av produksjon av næringsmidler, produksjon av tobakksvarer, tekstil- og bekledningsvarer, møbler og innredninger av tre, kjemiske produkter ekskl. kjemiske råvarer, keramikk, glass og glassvarer, del av metallvareproduksjon, verkstedprodukter ekskl. metallkonstruksjoner og rep. av maskiner, produksjon og rep. av jernbane, sporvognsmateriell og fly; annen industriproduksjon).
[3]) Utvinning av råolje og naturgass, olje- og gasstransport med rør.
[4]) Malm- og kullgruver, lufttransport og utekonkurrerende industri (del av produksjon av næringsmidler, del av treforedling, kjemiske råvarer og del av produksjon av metaller).

Tabell 10c. Faktorinntekt etter art. Relative andeler av faktorinntekten. Nasjonalregnskapstall 1970—1973. Prognoser for 1974 ved alternative kombinasjoner av årlige prosentvise endringer 1973—1974 i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk.

Øking i jordbrukspriser Øking i utbetalt lønn pr. årsverk	Nasjonalregnskapstall				Alternativer for jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk 1974					
					8 pst.			12 pst.		
	1970	1971	1972	1973	8 pst.	12 pst.	16 pst.	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lønnskostnader i alt	71,6	75,1	76,8	76,7	75,4	76,5	77,6	75,2	76,4	77,5
Utbetalt lønn	64,0	65,8	66,3	65,2	64,1	65,1	66,0	64,0	65,0	65,9
Arbeidsgiveravg. til folketrygden m.v.	7,6	9,3	10,5	11,4	11,3	11,4	11,6	11,2	11,4	11,6
Eierinntekt i alt	28,4	24,9	23,2	23,4	24,6	23,5	22,4	24,8	23,6	22,5
Jordbruk	3,5	3,8	3,7	3,2	2,9	2,8	2,6	3,2	3,0	2,8
Fiske og fangst	1,4	1,4	1,2	1,3	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Andre næringer	23,5	19,7	18,3	18,9	20,6	19,7	18,8	20,6	19,6	18,7
Skjermede næringer	15,5	14,5	13,7	13,0	13,2	13,0	12,9	13,1	13,0	12,8
Konkurranseutsatte næringer	8,0	5,2	4,6	5,9	7,4	6,7	5,9	7,5	6,6	5,9
Hjemmekonkurrerende næringer	3,9	3,4	3,4	3,9	4,8	4,6	4,3	4,8	4,5	4,3
Utenriks sjøfart	2,9	1,7	1,1	1,5	÷0,5	÷0,7	÷0,9	÷0,5	÷0,7	÷0,9
Oljeutvinning m.v.	÷0,4	÷0,5	÷0,3	÷0,6	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8
Andre utekonkurrerende næringer	1,6	0,6	0,4	1,1	2,3	2,0	1,7	2,3	2,0	1,7

Tabell 10d. Faktorinntekt etter art. Endring i mill. kroner. Løpende priser. Nasjonalregnskapstall for 1971—73. Prognoser for 1973—74 ved alternative kombinasjoner av årlige prosentvise endringer 1973—1974 i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk.

Øking i jordbrukspriser Øking i utbetalt lønn pr. årsverk	Nasjonalregnskapstall			Alternativer for jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk 1974					
				8 pst.			12 pst.		
	1971	1972	1973	8 pst.	12 pst.	16 pst.	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Faktorinntekt	6 534	6 236	9 222	8 463	10 478	12 493	8 587	10 601	12 615
Lønnskostnader i alt	6 922	5 930	6 928	5 369	7 948	10 528	5 315	7 893	10 473
Utbetalt lønn	5 349	4 466	5 215	4 568	6 762	8 957	4 522	6 715	8 910
Arbeidsgiveravg. til folketrygden m.v.	1 573	1 464	1 713	801	1 186	1 571	793	1 178	1 563
Eierinntekt i alt	÷388	306	2 294	3 094	2 530	1 965	3 272	2 708	2 142
Jordbruk	382	163	÷96	80	÷16	÷111	303	207	112
Fiske og fangst	135	÷64	175	÷116	÷129	÷142	÷116	÷129	÷142
Andre næringer	÷905	207	2 215	3 130	2 675	2 218	3 085	2 630	2 172
Skjermede næringer	377	360	712	1 227	1 353	1 476	1 194	1 319	1 442
Konkurranseutsatte næringer	÷1 282	÷153	1 503	1 903	1 322	742	1 891	1 311	730
Hjemmekonkurrerende næringer	÷85	194	714	1 154	1 026	898	1 145	1 018	889
Utenriks sjøfart	÷570	÷332	425	÷1 621	÷1 844	÷2 067	÷1 621	÷1 844	÷2 067
Oljeutvinning m.v.	÷107	98	÷203	1 209	1 192	1 176	1 209	1 192	1 176
Andre utekonkurrerende næringer	÷520	÷113	567	1 161	948	735	1 158	945	732

Tabell 10e. Prognose for prosentvis endring i konsumprisnivå og inntekter fra 1973 til 1974 ved alternative kombinasjoner av årlig prosentvis endring 1973—1974 i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk.

Øking i jordbrukspriser Øking i utbetalt lønn pr. årsverk	Alternativer for jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk					
	8 pst.			12 pst.		
	8 pst.	12 pst.	16 pst.	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Konsumprisnivå	9,6	11,2	12,7	10,2	11,7	13,3
Faktorinntekt i alt	10,5	13,0	15,5	10,7	13,2	15,7
Lønnskostnader pr. årsverk	8,0	12,0	16,0	8,0	12,0	16,0
Utbetalt lønn pr. årsverk	8,0	12,0	16,0	8,0	12,0	16,0
Eierinntekt pr. selvstendig i jordbruk	7,4	3,4	÷0,5	16,6	12,6	7,3
Eierinntekt pr. selvstendig i fiske og fangst	÷7,3	÷8,1	÷9,8	÷7,3	÷8,1	÷9,8
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	20,6	17,6	14,6	20,3	17,3	14,3
Skjermede næringer	11,7	12,9	14,1	11,4	12,6	13,8
Konkurranseutsatte næringer	40,2	27,9	15,7	39,9	27,7	15,4
Hjemmekonkurrerende næringer	36,9	32,8	28,7	36,6	32,6	28,4
Utenriks sjøfart	÷134,7	÷153,3	÷171,8	÷134,7	÷153,3	÷171,8
Oljeutvinning	..	..	..	..	..	..
Andre utekonkurrerende næringer	134,7	110,0	85,3	134,3	109,6	84,9

Tabell 10f. Prognose for prosentvis endring i konsumprisnivå og realinntekter fra 1973 til 1974 ved alternative kombinasjoner av årlig prosentvis endring 1973—1974 i jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk. Alle tall deflatert med den offisielle konsumprisindeks.

Øking i jordbrukspriser Øking i utbetalt lønn pr. årsverk	Alternativer for jordbrukspriser og utbetalt lønn pr. årsverk					
	8 pst.			12 pst.		
	8 pst.	12 pst.	16 pst.	8 pst.	12 pst.	16 pst.
Konsumprisnivå	9,6	11,2	12,7	10,2	11,7	13,3
Faktorinntekt i alt	0,8	1,7	2,5	0,4	1,3	2,1
Lønnskostnader pr. årsverk	÷1,5	0,7	2,9	÷2,0	0,3	2,4
Utbetalt lønn pr. årsverk	÷1,5	0,7	2,9	÷2,0	0,3	2,4
Eierinntekt pr. selvstendig i jordbruk	÷2,0	÷7,0	÷11,7	5,8	0,8	÷4,0
Eierinntekt pr. selvstendig i fiske og fangst	÷15,4	÷17,8	÷20,0	÷15,8	÷18,1	÷20,4
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	10,0	5,7	1,7	9,1	5,0	0,9
Skjermede næringer	1,9	1,5	1,2	1,1	0,8	0,4
Konkurranseutsatte næringer	27,9	15,0	2,6	27,0	14,3	1,9
Hjemmekonkurrerende næringer	24,9	19,5	14,2	24,0	18,7	13,4
Utenriks sjøfart	÷131,7	÷147,9	÷163,8	÷131,5	÷147,7	÷163,4
Oljeutvinning m.v.	..	..	..	..	..	..
Andre utekonkurrerende næringer	114,2	88,9	64,4	112,6	87,7	63,2

Tabell 10g. Utviklingen i disponibel realinntekt 1973—1974 ved alternative endringer i jordbrukspriser og lønninger. Prosent.

Øking i jordbrukspriser Øking i utbetalt lønn pr. årsverk	8 pst. 8 pst.	10 pst. 12 pst.	12 pst. 16 pst.
Inntekt 25 000 kr. i 1973:			
Enslig	0,0	1,5	2,8
Ektepar med 2 barn	÷0,8	0,3	1,4
Ektepar med 4 barn	÷2,2	÷1,5	÷0,9
Inntekt 30 000 kr. i 1973:			
Enslig	0,7	2,1	3,0
Ektepar med 2 barn	÷1,2	÷0,8	0,1
Ektepar med 4 barn	÷2,4	÷2,3	÷1,7
Inntekt 35 000 kr. i 1973:			
Enslig	0,1	1,2	2,2
Ektepar med 2 barn	÷1,0	0,1	1,2
Ektepar med 4 barn	÷2,1	÷1,4	÷0,7
Inntekt 40 000 kr. i 1973:			
Enslig	÷0,2	1,0	2,1
Ektepar med 2 barn	÷0,4	0,9	2,0
Ektepar med 4 barn	÷1,5	÷0,6	0,2
Inntekt 45 000 kr. i 1973:			
Enslig	÷0,5	0,5	1,4
Ektepar med 2 barn	0,1	0,9	1,7
Ektepar med 4 barn	÷1,0	÷0,4	0,0
Inntekt 50 000 kr. i 1973:			
Enslig	÷1,1	0,0	0,9
Ektepar med 2 barn	÷0.5	0,5	1,3
Ektepar med 4 barn	÷1,4	÷0,8	÷0,2
Inntekt 75 000 kr. i 1973:			
Enslig	÷3,3	÷2,5	÷1,9
Ektepar med 2 barn	÷2,6	÷1,9	÷1,5
Ektepar med 4 barn	÷3,1	÷2,6	÷2,4
Inntekt 100 000 kr. i 1973:			
Enslig	÷4,5	÷3,7	÷2,6
Ektepar med 2 barn	÷4,1	÷3,5	÷2,7
Ektepar med 4 barn	÷4,5	÷4,0	÷3,4
Trygdet ektepar:			
Inntekt 16 220 kr. i 1973 og 17 494 kr. i 1974	÷1,6	÷3,2	÷4,8

Vedlegg

Endringer i skattereglene for 1974.

I skattereglene for 1974 er det gjennomført endel betydelige endringer. De viktigste endringer, som påvirker utviklingen i disponibel inntekt for lønnstakere, er følgende:

— Ved beregningen av inntektsskatten til staten er satsen på nederste progresjonstrinn satt ned fra 10 pst. til 5 pst., mens progresjonsintervallene oppover inntektsskalaen er snevret inn.
— Beregningene av sykedelen til folketrygden ble lagt om slik at lavere inntekter får lettelser sammenliknet med 1973-regelen, mens sykedelen vil øke for høyere inntekter.
— Det ble innført et eget fradrag i lønnsinntekt, oppgjørsfradrag, på 3 pst., maksimum 600 kr. og minimum 300 kr. Dette fradraget er ikke innarbeidet i forskottstrekket for 1974, men virker inn på den endelige skatten ved likningen for 1974. Oppgjørsfradraget er innarbeidet i tabellene nedenfor.

Virkningene av regelendringene framgår av tabellen nedenfor.

Brutto lønnsinntekt	Samlet skatt i 1973		Endring i skatt 1974		Endring i skatt i 1974 i pst. av samlet skatt i 1973	
	Kl. 1	Kl. 2	Kl. 1	Kl. 2	Kl. 1	Kl. 2
10 000	2 040	1 092	— 216	— 304	—10,6	—27,8
15 000	3 575	2 627	— 240	— 408	— 6,7	—15,5
20 000	5 166	4 134	— 352	— 436	— 6,8	—10,5
25 000	7 150	5 728	— 616	— 505	— 8,6	— 8,8
30 000	9 287	7 415	— 683	— 564	— 7,4	— 7,6
35 000	11 582	9 590	— 783	— 629	— 6,8	— 6,6
40 000	14 007	11 765	— 813	— 849	— 5,8	— 7,2
45 000	16 432	13 940	— 783	—1 069	— 4,8	— 7,7
50 000	18 977	16 235	— 783	—1 229	— 4,1	— 7,6
60 000	24 327	21 085	— 733	—1 179	— 3,0	— 5,6
70 000	30 047	26 305	— 543	— 989	— 1,8	— 3,8
80 000	36 017	31 775	— 213	— 659	— 0,6	— 2,1
90 000	42 367	37 625	— 153	— 309	— 0,4	— 0,8
100 000	48 717	43 845	+ 47	— 119	+ 0,1	— 0,3
150 000	79 640	72 648	+ 844	+1 768	+ 1,1	+ 2,4
200 000	112 910	104 668	+1 114	+2 688	+ 1,0	+ 2,6

For 1974 er det også blitt vedtatt en rekke ulike endringer i reglene for inntekts- og formuesskattene som får betydning for bedriftenes skatteinnbetalinger i 1974. De viktigste regelendringene er følgende:

— Skatteinnbetalingene fra aksjeselskaper framskyves slik at det i 1974 skal innbetales trefjerdedeler istedenfor halvparten av utliknet skatt for inntektsåret 1973.
— Formuesskatten for aksjeselskaper heves fra 0,3 til 0,7 pst. fra og med likningen 1973.
— Formuesskatten til staten for personer med formuer over ca. 200 000 økes fra og med inntektsåret 1974.
— Begrensningsregelen i statsskattevedtaket for personlige skattytere, 80 pst. regelen, oppheves med virkning fra og med inntektsåret 1973.
— Progresjonsskalaen og satsene for personlige skattytere endres fra inntektsåret 1974.

I St. prp. nr. 1 tillegg nr. 6 (1973—74) er merskatten på selskaper i 1974 som følge av endringer i betalingsterminer og høyere formuesskatt på aksjeselskaper anslått til 440 mill. kroner, av dette utgjør høyere formuesskatt 70 mill. kroner.

Med utgangspunkt i skattestatistikken for 1969 og 1970 har Beregningsutvalget forsøkt å fordele disse beløpene på næringer. Beregningene ga følgende resultat i mill. kroner:

	Kommune-skatt	Stats-skatt	Formues-skatt	I alt
Skjermede næringer	103	119	33	255
Sjøfart	30	46	20	96
Andre konkurranseutsatte næringer	27	45	17	89
Alle næringer	160	210	70	440

Næringsinndelingen i skattestatistikken svarer ikke nøyaktig til inndelingen i konkurranseutsatte og skjermede næringer, fordelingen etter konkurransetype er derfor til en viss grad preget av skjønn. Videre har en i beregningene forutsatt samme relative fordeling av inntektene etter næring i 1973 som i 1970. Merskatten blir undervurdert for næringer som har hatt bedre inntektsutvikling enn gjennomsnittet etter 1970, og overvurdert i næringer som har hatt svakere inntektsutvikling.

Sammenliknet med uendrede regler vil regelendringene som berører personlige næringsdrivende innebære en vesentlig skatteskjerping for næringsdrivende med høy formue eller inntekt, som følge av høyere formuesskatt, oppheving av 80 pst.-regelen og skjerpet progresjon, mens personlige firmaer med midlere og lavere inntekter vil få skattelettelser som følge av endringer i inntektsskatten til staten. Tallmessige beregninger over virkningen for 1974 kan vanskelig gis, dels fordi en mangler statistisk grunnlag og dels fordi virkningen er avhengig av hvordan likningskontorene innarbeider regelendringene i forskottsskatten for 1974.

Beregningsutvalget har bedt Statistisk Sentralbyrå om å foreta beregninger som kan kaste lys over 80 pst. begrensningsregelen ved bl. a. å sammenlikne skattesystemet for inntektsåret 1974 — der 80 pst.-regelen ikke gjelder — med et tilsvarende system hvor denne regelen kommer til anvendelse. Hovedkonklusjonene i dette arbeid er følgende: I 1974 anslås antall personlige skattytere som ville ha kommet inn under 80 prosentregelen til ca. 3 000. Av disse vil ca. 2 000 ha en nettoformue som overstiger 1,5 mill. kr. Samlet provenytap for inntektsåret 1974 ved en gjeninnføring av 80 pst.-regelen beregnes til 10—15 mill. kr. Det understrekes at disse anslag er usikre. Tabellen nedenfor viser samlet skatt i 1974 med og uten 80 pst.-regelen for enkelte kombinasjoner av inntekt og formue.

Formue	Inntekt	Skatt på formue og inntekt 1974 uten 80 pst.-regelen	Skatt på formue og inntekt 1974 med 80 pst.-regelen	Differanse	
				Kr.	Pst.
		1	2	3 = 1—2	$4 = \frac{3}{2} 100$
1 000 000	0	20 600	13 000	7 600	59
»	10 000	21 200	13 600	7 600	56
»	30 000	26 600	21 400	5 200	24
»	50 000	33 800	33 800	—	—
»	100 000	60 400	60 400	—	—
2 000 000	0	46 600	30 600	16 000	52
»	10 000	47 200	31 200	16 000	52
»	30 000	52 600	36 600	16 000	44
»	50 000	59 800	42 700	17 100	40
»	100 000	86 400	77 400	9 000	12
4 000 000	0	98 600	66 600	32 000	48
»	10 000	99 200	67 200	32 000	48
»	30 000	104 600	72 600	32 000	44
»	50 000	111 800	78 700	33 100	42
»	100 000	138 400	93 500	44 900	48

Av tabellen går det fram at for skattytere med høy formue og relativ lav inntekt vil den samlede skatt kunne overstige inntekten betydelig.

Eksempelvis vil en skattyter med en formue på 2 mill. kr. og en inntekt på 10 000 kr. betale mer enn 3 ganger inntekten i skatt. Men selv om 80-pst.-regelen, slik den ble gjort gjeldende for inntektsåret 1972, fortsatt kom til anvendelse, ville enkelte skattytere med lav inntekt og høy formue likevel måtte betale mer enn 80 pst. i samlet skatt (jfr. tabellen). Dette skyldes at det etter denne regelen bare var ordinær inntektsskatt til staten og om nødvendig formuesskatt til staten som kunne nedsettes. (Formuesskatt til staten kunne ikke nedsettes til et lavere beløp enn skatten av 50 pst. av formuen.)

I tillegg til de regelendringer som er omtalt ovenfor inneholder St. prp. nr. 1, tillegg nr. 6 forslag om tiltak som tar sikte på å utvide inntektsbegrepet som danner grunnlag for skattleggingen. Av regelendringer som er vedtatt nevnes suspensjon av adgangen til å foreta skattefrie fondsavsetninger etter lov av 14. desember 1962 kap. I, og oppheving av retten til fradrag for representasjonsutgifter. I stortingsproposisjonen er det anslått at statens skatteinntekter i 1974 vil øke med 50 mill. kroner som følge av tiltak av denne karakter.

NOU

Norges offentlige utredninger
1973 og 1974

Departementet for handel og skipsfart:

Finansieringsordningen for velferdsvirksomheten for sjøfolk. NOU 1973: 4.
Kostholdet til sjøs. NOU 1973: 10.
Offentlig arbeidstilsyn for skip. NOU 1973: 13.

Finans- og tolldepartementet:

Skattlegging av boliger. NOU 1973: 3.
Skogbeskatningen. NOU 1973: 9.
Programbudsjettering. NOU 1973: 23.
Finansieringsselskaper og låneformidling. NOU 1974: 1.

Fiskeridepartementet:

Losrekruttering og losutdanning m. v. NOU 1973: 44.
Om fiske i sjøen på søn- og helligdager. NOU 1973: 45.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Salgstider for utsalgssteder. NOU 1973: 7.
Dagspressens økonomi. NOU 1973: 22.
Om prisproblemene. NOU 1973: 36.
Om prisstopptiltak. NOU 1973: 42.
Planlegging av databehandlingen i forvaltningen. NOU 1973: 43.
Administrative og økonomiske konsekvenser av lover m. v. NOU 1973: 52.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1974. NOU 1973: 53.
Lønnssystemet i staten. NOU 1974: 7.
Behandlingen av forbrukerkjøpstvister. NOU 1974: 13.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1974. NOU 1974: 15.

Forsvarsdepartementet:

Skjenking av øl i Forsvarets mannskapskantiner. NOU 1973: 27.
Kvinnetjenesten i Forsvaret. NOU 1973: 37.

Industridepartementet:

Erstatningsansvar for forurensingsskader. NOU 1973: 8.
Norsk konfeksjonsindustri og dens konkurranseevne. NOU 1973: 40.
Norsk skipsbyggingsnærings struktur. NOU 1973: 58.
Norsk støperiindustri. NOU 1974: 2.
Kvartærgeologisk kartlegging. NOU 1974: 10.

Justis- og politidepartementet:

Erstatningsansvar for skade ved oljesøl fra skip. NOU 1973: 46.
Om odelsprosessen. NOU 1973: 47.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kunstnerstipend. NOU 1973: 2.
Sikkerhetsundervisning i de maritime skoler. NOU 1973: 14.
Utdanning av spesialpedagogar. NOU 1973: 15.
Lederopplæring. NOU 1973: 20.
Etterutdanning av maskinister og maskinsjefer i Handelsflåten. NOU 1973: 24.
Matematikk i grunnskolen. NOU 1973: 33.
Nasjonalgalleriet og Riksgalleriet. NOU 1974: 11.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Åpne eller lukkede møter i formannskap, fylkesutvalg m. v. NOU 1973: 1.
Boliger for studenter og elever. NOU 1973: 5.
Den tvungne voldgifts problem i norsk arbeidsliv. NOU 1973: 6.
Ansattes medbestemmelsesrett i statsselskaper. NOU 1973: 11.
Innvandringspolitikk. NOU 1973: 17.
Kommunal- og arbeidsdepartementet. Overføring av arbeidsoppgaver til fylkene. Delegering av myndighet. NOU 1973: 29.
Opprettelse av rådmannskontorer i fylkeskommunene. NOU 1973: 34.
Personvalget ved stortingsvalg og kommunevalg. NOU 1973: 38.
Ervervsmessig hjemmearbeid. NOU 1973: 39.
Støtte til visse skogdistrikter. NOU 1973: 48.
Støtte til politiske organisasjoner eller formål. NOU 1973: 57.
Lokalutvalg i kommunene. NOU 1974: 5.
Borettslovene. NOU 1974: 6.
Vurdering av 21 kommunesammenslutninger. NOU 1974: 14.

Landbruksdepartementet:

Avsetning av skogsvirke på Vestlandet. NOU 1973: 16.
Statens saualsgarder. NOU 1973: 21.
Eiendomsdeling, kartforretning m. v. NOU 1973: 31.
Tromsdalstindområdet. NOU 1974: 8.
Erstatning for naturskader. NOU 1974: 9.

Miljøverndepartementet:

Naturvern på Svalbard. NOU 1973: 19.
Om landsdelsplan for Agder og Rogaland. NOU 1973: 28.
Resirkulering og avfallsbehandling. NOU 1973: 51.
Kommunale vann- og kloakkavgifter. NOU 1974: 12.

Samferdselsdepartementet:

Innenlandske flyruter. NOU 1973: 50.
Om bladportoen. NOU 1974: 3.
Postverket og dagspressen. NOU 1974: 4.

Sosialdepartementet:

Organisasjansmønster for sykepleietjenesten på postplan. NOU 1973: 12.
Alkoholistomsorg. NOU 1973: 18.
Omsorg for psykisk utviklingshemmede. NOU 1973: 25.
Eldres helse, aktivitet og trivsel. NOU 1973: 26.
Regulering av grunnbeløpet i Folketrygden. NOU 1973: 30.
Sykehusbygg. NOU 1973: 32.
Systemotiske tiltak for en bedre primær helsetjeneste. NOU 1973: 35.
Tjenestepensjon i staten. NOU 1973: 41.
Utdanning av personell i aldersinstitusjoner. NOU 1973: 49.
Elektronisk databehandling i helsevesenet. NOU 1973: 54.
Sykehotell. NOU 1973: 55.
Rammeplan for forsøksvirksomhet i den primære helse- og sosialsektor. NOU 1973: 56.
Ølmanopol. NOU 1973: 59.
Eldres integrasjon. NOU 1973: 60.